

Obsah

1	ÚVOD	3
2	VÝVOJ POJETÍ LIDSKÝCH PRÁV	7
2.1	Historické kořeny lidských práv	7
2.2	Moderní teorie lidských práv	9
2.3	Kritika univerzálních/univerzálnosti lidských práv	10
3	ZKOUMÁNÍ NOREM V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH	12
3.1	Liberální teoretický přístup	13
3.2	Realistický teoretický přístup.....	14
3.3	Sociologický teoretický přístup.....	15
4	NORMY PODLE KONSTRUKTIVISTŮ.....	16
4.1	Životní cyklus norem.....	17
4.1.1	Tzv. „Zlomový bod“	17
4.1.2	Kaskáda norem	18
4.2	Nositelé a zprostředkovatelé norem	19
4.3	Transnacionální nátlakové sítě	20
4.4	Tzv. „Bumerangový efekt“	21
4.4.1	Internalizace norem	21
5	MEZINÁRODNÍ REŽIMY LIDSKÝCH PRÁV	22
5.1	Vznik režimu	24
5.1.1	Vznik režimů lidských práv.....	25
6	AKTÉŘI	29
6.1	Organizace spojených národů	30
6.1.1	Vysoký komisař OSN pro lidská práva (OHCHR).....	31
6.1.2	Komise pro lidská práva/Rada pro lidská práva.....	32
6.1.3	Zmocněnci, vyslanci a pracovní skupiny	35
6.1.4	Dopady a úspěchy Rady pro lidská práva	36
6.2	Státy.....	36
6.2.1	Role České republiky.....	36
6.2.2	Role Kanady	44
6.3	Role Evropské unie	50

6.4	Role mezinárodních nevládních organizací lidských práv.....	54
6.4.1	Amnesty International	54
6.4.2	Human Rights Watch.....	57
6.5	Role jednotlivců	59
7	KAMPANĚ	61
7.1	Helsinský summit.....	61
7.2	Kampaň – Mezinárodní trestní soud (ICC).....	65
7.3	Česká republika a ratifikace Římského statutu	71
8	ZÁVĚR.....	72
9	RESUME.....	77
10	LITERATURA.....	78
10.1	Tištěné zdroje	78
10.2	Normy.....	83
10.3	Internetové zdroje.....	83

1 ÚVOD

Dne 10. prosince 1948 byl na půdě Valného shromáždění Organizace spojených národů schválen nezávazný dokument obsahující nejznámější katalog lidských práv – Všeobecná deklarace lidských práv. Základní lidská práva jsou přisuzována každé lidské bytosti a právě v této oblasti jsou si všechny lidské bytosti rovny a sdílejí společné minimum. Toto minimum jim garantují mezinárodní normy lidských práv a konvence. Pro přijetí těchto norem hlasovala většina států a jejich uplatňování kontrolují mezinárodní nevládní organizace a agentury Organizace spojených národů. Ústředním iniciátorem této akce byla Eleanor Rooseveltová, která ještě netušila, že podpis takovéto deklarace není zárukou k tomu, aby byla zajištěna ochrana života jednotlivců.

Za předpokladu, že jsem občanem České republiky, tak se lidská práva mohou zdát jako struktura, která není potřebná, protože žiju v demokratickém státě a mám k dispozici práva a svobody, které mi jsou zajištěny. Na druhou stranu, pokud se nebudeme omezovat pouze na oblast České republiky a podíváme se dál, tak poměry jsou rozdílné. Dochází k porušování základních lidských práv, ke genocidám, ve kterých je Organizace spojených národů naprosto bezzubá a podepsaná deklarace nepostačuje. I přes tyto nedostatky je zde jistá slibná vyhlídka do budoucna, jelikož pomalu, ale jistě dochází k ustálení norem lidských práv jako principu.

Ustálení norem lidských práv jako principu je možné chápat jako jeden z mnoha výsledků globalizace. Mezinárodní normy začínají být vykládány podobným způsobem ve všech koutech světa. Člověk se postupně začleňuje do globální občanské společnosti, která je postavena na normách lidských práv (Zoubek, 2008). Je důležité zabývat se normami lidských práv, jelikož jsou základní podstatou a východiskem, které zaručuje každému jedinci rovnost. Již první bod Všeobecné deklarace lidských práv nás upozorňuje na to, že „*Všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovni v důstojnosti a právech*“. Jádro bodu spočívá v tom, že lidé by si měli být rovni alespoň v tomto základním principu, když nedochází k rovnosti v ostatních oblastech. K uplatňování

principu napomohlo i to, že se principy základních práv a svobod ustálily v ústavním dokumentu jednotlivých států (Keith, 2002). Tento princip je zajišťován prostřednictvím různých organizací v globálním měřítku. Můžeme si uvést množství nevládních organizací a agentur Organizace spojených národů, které si kladou za cíl monitorování a dohlížení nad plněním tohoto principu.

Tato práce si klade za cíl představit tvorbu mezinárodních norem a má ambice ukázat kdo, jak a proč mezinárodní normy v mezinárodních vztazích zkoumá. V následujícím textu budu hledat odpovědi na tyto otázky: Jakým způsobem se mezinárodní normy lidských práv nezávazného charakteru přeměňují v mezinárodní normy lidských práv, které jsou závazné? Jak dochází k přijetí těchto mezinárodních norem lidských práv a kdo k tomu přispívá? Jsou strategie osvojování mezinárodních norem lidských práv úspěšné? Za jakých předpokladů mají mezinárodní normy lidských práv vliv na aktéry? Samotnou práci bych rozdělila do dvou částí: teoretickou část a empirickou část. V teoretické části nastíním v první kapitole úvod, který je nepostradatelný pro porozumění. Ve druhé kapitole bych představila vývoj pojetí lidských práv. Třetí kapitola se věnuje samotnému zkoumání norem v mezinárodních vztazích, kde se pokusím zaměřit na výzkum norem z hlediska hlavních teoretických proudů – liberálního, realistického a sociologického. Zde se budu více věnovat proudu sociologickému. Ve čtvrté kapitole se budu zabývat výzkumem norem podle konstruktivistů. V páté kapitole představím mezinárodní režimy lidských práv. V druhé části práce se budu věnovat aktérům, kteří se v současném mezinárodním systému věnují tvorbě norem. Mezi tyto aktéry zařadím Organizaci spojených národů, státní aktéry, Evropskou unii, mezinárodní nevládní organizace lidských práv a jednotlivce. V následující kapitole uvádím případovou studii o kampaních, ve které se zabývám Helsinským summitem a kampaní za Mezinárodní trestní soud. V této kapitole se snažím představit úlohu ústředních aktérů a to, jak tito aktéři přistupují k tvorbě norem. V závěru se pokusím shrnout své poznatky.

Normy lidských práv lze zkoumat z několika teoretických východisek. V této práci dávám najevo, že racionalistické teorie a jejich závěry jsou pro zkoumání norem neúčinné a nepoužitelné a lze tvrdit, že k tomuto účelu, tedy ke zkoumání

mezinárodních norem lidských práv je vhodnější použít konstruktivistický model. Tento teoretický model je vhodnější zejména díky svému metodologickému uchopení a také lépe bere do úvahy změnu mezinárodního systému a aktuální problematiku. Tato práce si neklade za cíl kritizovat některý z teoretických směrů mezinárodních vztahů, ale spíše se snaží o výběr toho směru, který je pro danou problematiku nejvhodnější. Konstruktivismus je vhodnější právě z toho důvodu, že bere do úvahy kromě struktury a státních aktérů, také úlohu sociálních skupin a jedinců. Změny mezinárodního systému narozdíl od realistů chápou konstruktivisté jako normativní a ideový progres. Konstruktivismus bere do úvahy rovněž ideové rysy, které jsou chápány subjektivně. Jedná se o normy, informace, kulturní obrazy, diskurzy a způsob vnímání (Barša, Císař, 2008: 295).

K výzkumu mezinárodních režimů lidských práv lze přistupovat různými způsoby. Idealistický proud cílí svůj zájem při studiu norem k tzv. metodě *přesvědčování*. Naopak realistický proud k tzv. metodě *donucení* (Moravscik, 2000: 121). Zástupci realistického proudu se domnívají, že státy používají humanitární způsob dosažení cíle, protože je zde vyvíjen nátlak ze strany hegemonů (Krasner, 1995). Naopak zástupci idealistického směru mají za to, že státy vybírají tuto taktiku právě proto, že se nám pomocí ní upevní stabilita uvnitř státu a zvýší se šance na to, aby se vytvořila ve státu demokratická opozice. Autor Moravscik zahrnuje konstruktivismus právě do idealistického proudu (Moravscik, 2000).

Konstruktivistický směr přistupuje ke studiu mezinárodních norem lidských práv s tím předpokladem, že je zde jistá možnost a příležitost působit na vystupování státních aktérů, a to prostřednictvím aktérů nestátních (Finnemore, Sikkink 1998; Sikkink 2003; Thoms 2007). Přeměnu a zavádění mezinárodních norem lidských práv tedy ve své práci budu chápat z pohledu konstruktivistického směru.

Finnemore a Sikkink ve své knize uvádějí, že lze život norem lidských práv definovat jako proces, který prochází třemi fázemi. V první fázi normy lidských práv vznikají. V této chvíli je kladen důraz především na tzv. šířitele norem, kteří se snaží ovlivnit jednotlivé aktéry a donutit je, aby dané normy lidských práv přijali. Druhá fáze bývá označována jako *kaskáda norem* a dochází při ní k obecnému přijetí daných

norem lidských práv. Jednotlivé státy se navzájem napodobují a akceptují danou normu. Tímto krokem se snaží zajistit si mezinárodní legitimitu a usilují o to, aby vypadaly dobře navenek. V některých případech tak činí proto, aby si mohly vážit sami sebe. Ve třetí fázi je daná norma přijata relevantními aktéry a dále je chápána jako samozřejmá a je všemi uplatňována a respektována (Sikkink 1998: 520).

V neposlední řadě je též nutné zmínit, že první a druhá fáze je dělena *tzv. tipping pointem*. Tento předěl neboli zlomový bod určuje moment, kdy je daná norma lidských práv přijata dostačujícím počtem aktérů.

Normy lidských práv, které můžeme nalézt ve Všeobecné deklaraci lidských práv, si také samozřejmě prodělaly tyto fáze a obstály. Úspěch lze doložit nesporně tím, jaké množství států přijalo ujednání o lidských právech a zahrnulo je do svých ústav (Risse, Ropp et al. 1999: 21).

Dále je nutné zmínit, že zavádění norem lidských práv se řídí podle předlohy Thomase Risseho a kol. (1999). Jedná se o nátlak, díky kterému dochází ke změnám vlád v dobrém slova smyslu. Na tomto nátlaku se podílejí například transnacionální sítě. Tento proces Keck a Sikkinková pojmenovávají jako *tzv. bumerangový efekt*. Pokud nastane situace, při které bude docházet k porušování lidských práv, tak podle nich může dojít k *tzv. bumerangovému efektu*. V této situaci na daného aktéra, který práva porušil, tlačí další relevantní státní aktéři a mezinárodní a nevládní organizace (Keck, Sikkink 1998: 13). Bumerang je v tomto případě jakýsi prostředek, který umožňuje domácím aktérům (občanům) vytvářet tlak na stát, který s nimi nespolupracuje nebo je utlačuje. Nespolupráce nebo utlačování vlastních občanů se jim tedy vrací jako bumerang. Stát má sice garantovat základní lidské právo každé lidské bytosti, ale existují samozřejmě i případy, kdy dochází k jejich utlačování (Keck, Sikkink 1998: 12). V tomto smyslu je existence transnacionální vazby velmi důležitá, poněvadž umožňuje aktivizovat nevládní organizace a hnutí v jiných zemích, které prostřednictvím tlaku na jiné aktéry, činí nátlak na stát, který porušuje normy¹.

¹Př. *tzv. „Helsinský efekt“* a přihlášení k Závěrečnému aktu Konference o bezpečnosti a spolupráce v Evropě v roce 1975

Utlačovaní občané tedy svým způsobem stát obcházejí a obrací se přímo na nadnárodní úroveň.

Při zhodnocení literatury je nutné si uvědomit, že normy lidských práv jsou záležitostí a otázkou v současné době vsutku zajímavou. Při vyhledávání literatury, která se této věci věnuje, se tedy můžeme spolehnout jak na domácí, tak na cizojazyčnou literaturu. Z české literatury je bezpochyby relevantní český filozof a sociální vědec Marek Hrubec, který se zabývá občanskou společností. Literatura právně zaměřená je reprezentována například Zoubkem, který se zabývá tím, jak normy lidských práv působí na systém.

Ve své práci budu dále využívat tištěných i internetových zdrojů. Z internetových zdrojů jsem používala oficiální stránky organizací, které se zabývají oblastí norem (např. oficiální stránky OSN a její přidružené agentury a instituce). Z tištěných zdrojů se pak jednalo o relevantní autory mezinárodních vztahů, kteří se problematikou norem lidských práv dlouhodobě a intenzivně zabývají. Jednalo se především o autory, jakými jsou Sikkink, Finnemore, Císař, Moravcisk atd.

Kathrin Sikkink se této záležitosti věnuje delší dobu a spolupracovala také na publikaci Thomase Risseho (1999). Z předpokladů a závěrů této publikace budu vycházet v teoretické kapitole. Poznatky o transnacionálních sítích budu čerpat z publikace „*Activists Beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*“ (1999) od autorek Margaret E. Keck a Kathryn Sikkink a budu je doplňovat o informace z publikací Císaře a Fialy (2004) nebo z publikace samotného Císaře (2004).

2 VÝVOJ POJETÍ LIDSKÝCH PRÁV

2.1 Historické kořeny lidských práv

Rozvoj lidských práv a svobod a jejich ochrany lze pozorovat již v historii, přičemž do dnešní doby vývoj lidských práv a svobod zaznamenal mnohé změny. Původ pojetí základních lidských práv je možné spojovat s Platonem, Grotiem, Hobbesem, Lockem či Kantem. (Komárková 1990: 92). V podstatě je možné si

stanovit dva hlavní prvky, které jsou dávány do souvislosti s moderním (současným) pojetím lidských práv – snaha buržoazie střežit si své vlastnictví před rozpínavým státem, který se chová absolutisticky a rozmach evropské demokracie (Muchinski 2001: 33).

Dalším neméně důležitým zdrojem ideí lidských práv byl koncept přerozdělení moci. Tento koncept byl rozpracován v 18. století a podle ústřední postavy celého konceptu, kterou byl Montesquie *„není svobody, jestliže tatáž osoba nebo týž úřad spojuje ve svých rukou moc zákonodárnou a moc výkonnou, protože vzniká obava, že ... vyhlásí tyranské zákony a pak je bude tyransky prováděti. Není svobody, jestliže není moc soudní oddělena od moci zákonodárné a výkonné. Kdyby byla moc soudní spojena s mocí zákonodárnou, byla by moc nad životem a svobodou občanů pouhou libovůlí, protože soudce by byl zároveň zákonodárcem. Kdyby byla moc soudní spojena s mocí zákonodárnou, soudce by mohl býti zároveň tyranem.“* (Montesquieu 2003: 172).

Podobné idee můžeme nalézt i v dřívějších spisech. Příkladem nám může být Magna Charta Libertatum vydána v roce 1215. Práva zde zmíněná výrazně posilují a potvrzují Habeas Corpus Act z roku 1679, a spis Bill of Rights z roku 1689.

Pro ideu všeobecných lidských práv byly naprosto zásadní zvraty v podobě revolucí ve Spojených státech amerických a ve Francii. Obě tyto buržoazní revoluce jsou si svým způsobem podobné. Obě znamenaly od roku 1776 počátek vzniku nejrůznějších spisků lidských práv, které se postupem času začaly uplatňovat jako ucelené katalogy lidských práv. Výsledným dokumentem francouzské revoluce byla Deklarace práv člověka a občana, která vznikla v roce 1789, a americká revoluce vedla ke vzniku Listiny práv v roce 1791 (Filip, Svatoň, Zimek 2006: 131). Tyto dokumenty přisuzují člověku práva, která jsou vrozená a nezcizitelná. V naší zemi se s těmito právy poprvé setkáváme v roce 1811 s uvedením tzv. Obecného občanského zákoníku. Tento spisek nařizoval, že *„každý člověk má vrozená práva, již rozumem poznatelná práva a nutno jej tudíž považovat za osobu. Otroctví nebo nevolnictví a výkon moci k tomu se vztahující nejsou v těchto zemích dovoleny“* (tamtéž).

Velkou roli při prosazování lidských práv hrála sociální hnutí. Dle Edwarda Rubina je možné si toto předvést na dvou základních a praktických příkladech – zákazu mučení a zákazu otroctví (Rubin 2002: 296). Podle Rubina je zřejmé, že problém otroctví a hnutí, která za odstranění tohoto problému bojovala, byla výrazně podporována hnutími náboženskými, konkrétně v Anglii proti problému otroctví brojilo evangelické a ve Spojených státech amerických abolicionistické (Rubin 2002: 296). Podobnou situaci můžeme spatřovat u problému mučení. Podnět k řešení a následnému zákazu mučení přichází od hnutí Levelerů (tamtéž).

2.2 Moderní teorie lidských práv

Po skončení 1. světové války je zřejmé, že je nezbytné zasazovat se o potřebu právního ukotvení lidských práv. V tomto období je pozornost soustředěna především na pozici a ochranu žen, dětí, menšin a zajištění adekvátních pracovních podmínek. K velkému posunu ve vývoji došlo v reakci na 2. světovou válku a v reakci na nerespektování lidských práv v Německu. Nové pojetí lidských práv je vnímáno jako smýšlení, které říká, že *„respektování lidských práv má úzkou spojitost s udržením a zajištěním mezinárodního míru a bezpečnosti.“* (Potočný, Ondřej 2006: 93). V podstatě lze říci, že státní aktéři, kteří nerespektují lidská práva, vystupují nepřizpůsobivě i navenek, jelikož lidská práva, která mají ukotvená ve svých ústavách, jsou jen formální. Toto mělo změnit pojetí ukotvené rokem 1945 v Chartě OSN. Jedním ze zásadních záměrů tohoto dokumentu je ochrana základních lidských práv, přičemž se počítá se spoluprací všech členů organizace. Vzhledem k tomu, že Charta OSN byla příliš obecně pojatá, tak se přistoupilo k přijímání deklarácí a mezinárodních úmluv, které přicházely ze strany členských států. Jako stěžejní je možné vnímat Všeobecnou deklaraci lidských práv, kterou ratifikovalo Valné shromáždění v roce 1948. Tento dokument se skládá ze třiceti článků, které pojednávají o základních lidských právech a svobodách. I když měla deklarace pouze poradní charakter, tak i přesto byla postupně zakomponována do ústavních dokumentů jednotlivých států. Ale i tak bylo jasné, že je zapotřebí propracovat pro státy úmluvu, která bude pro jednotlivé státy mezinárodně závazná (Klíma a kol. 2006: 269).

2.3 Kritika univerzálních/univerzálnosti lidských práv

Všeobecná deklarace lidských práv definuje lidská práva jako všeobecnou a univerzální záležitost. Toto pojetí je a musí být tedy každým respektováno. Na druhou stranu si nelze nevšimnout, že je nesporně produktem západního světa a tak se nelze divit, že nedlouho po svém vzniku je toto pojetí podrobena ostré kritice. Kritika přicházela již v prvotní fázi sepisování Úmluvy, a to ze strany hlavních politických představitelů Saudské Arábie. Kritika směřovala na fakt, že budoucí Úmluva „reflektuje jen situace, které jsou respektované západním světem“ a měla námitky k tomu, že cílem by nemělo být „vytvořit stejné podmínky pro všechny státy“ (Pagden 2003: 171-172).

Kritické připomínky nepřicházely pouze z islámského světa, ale také z Asie. V této oblasti světa se s univerzálním konceptem lidských práv nechtěl ztotožnit například Singapur, který požadoval začlenit do Úmluvy „speciální souhrn hodnot, které jsou charakteristické pro asijskou část“ (tamtéž). Pojetí všeobecných lidských práv je neuspokojivé též pro antropologickou obec. Podle jejich přesvědčení nelze lidská práva definovat univerzálně, jelikož se neustále proměňují a vyvíjejí. Před pojetím lidského práva spíše upřednostňují právo kolektivní (Messer 1993: 222).

Podle K. Klímy je možné hovořit o čtyřech generacích lidských práv (Klíma a kol. 2006: 269), přičemž Všeobecná deklarace lidských práv se zaměřuje na práva tzv. první generace. Lidská práva tzv. první generace jsou definována v průběhu 17. až 19. století a vznikají působením přirozenoprávní teorie. Do této kategorie spadají práva, která jsou spojována přímo s bytím člověka. Kategorie zahrnuje osobní práva jednotlivců – například se jedná o právo na život a právo na osobní svobodu. Souhrn těchto práv funguje samostatně a nezávisle na státu, státem jsou pouze zaručována (Klíma 2006: 269). Lidská práva druhé generace berou do úvahy bytí jednotlivce a jeho úlohu v prostředí ostatních. Jedná se například o aktivní a pasivní volební právo či svobodu projevu. Vzhledem k tomu, že se jedná o práva, která jsou ve vztahu se státem, tak se jedná o práva politická (Klíma 2006: 269; srov. Messer 1993: 222). Lidská práva třetí generace se začínají objevovat ve 20. letech 20. století a dále zejména po skončení 2. světové války. Soubor těchto práv je nezbytný pro hodnotný

život – práva kulturní, hospodářská a sociální. Lidská práva čtvrté generace jsou specifickým souborem, který člověku umožňuje v případě potřeby použít právo na obhajobu či právo na odpovídající průběh soudního řízení (Klíma 2006: 269).

Soubor těchto norem je v globálním měřítku chápán jako všeobecná záležitost, ke které se musí zavázat všechny státy, ale stále se zde objevuje tlak ze strany států, které ctí jiné tradice a snaží se za každou cenu destabilizovat tyto normy (Messer 1993: 223). V souvislosti s tím se můžeme setkat s různými dokumenty, které pojednávají o lidských právech a vyzdvihují před kolektivním právem právo jednotlivců. Takovéto dokumenty mají regionální působnost. Jako příklad nám může posloužit Africká charta lidských práv, která byla ustanovena 28. června 1981 ve městě Nairobi (Zoubek 2008: 209-210). Tyto dokumenty sice upřednostňují jiné hodnoty, ale nejsou ve svém přesvědčení zas až tak rigidní. Jestliže nastane situace, ve které budou narušeny práva celého státu, tak se od absolutní nadřazenosti individuálních práv ustupuje (Messer 2003: 228). Nadřazení kolektivního práva nad individuálním je typické též pro Čínu a Singapur (Habermas 2008: 125).

Univerzálnost lidských práv, respektive celá Všeobecná deklarace lidských práv je kritizována ze strany islámského světa. Islámský svět – například Írán – se opírá při prosazování lidských práv o jiné hodnoty a tradice a naprosto se neztotožňuje s těmi západními hodnotami. Toto je možné demonstrovat na příkladu práva *šariía*. Toto specifické právo je nadřazené všem uplatňovaným mezinárodním právům a v případě nutnosti se jakýkoli problém řeší podle tohoto práva. Státy, které vyznávají toto právo, si vynutily nepřistoupení k tzv. *Paktům*, které byly vydány v roce 1966, nebo přistoupily, ale vynutily si dodatečnou klauzuli, která právo *šariía* označovala za všemocné (Zoubek 2008: 211).

Je více než zřejmé, že najít opravdu „všeobecná“ lidská práva, která budou platit pro všechny na celé planetě je problematické. Každá vědní disciplína a konkrétní vědec definují lidská práva odlišným způsobem. John Rawls do lidských práv zařazuje právo na život, právo na majetek, právo na rovnost a právo na svobodu (Benhabib 2008: 9). Pro srovnání si můžeme uvést, že Michael Walzer chápe lidská práva jednotlivců jako „jádro univerzální morálky“ (John Rawls podle Benhabib 2008: 94).

Musíme však brát v úvahu, že pojetí lidských práv, tak jak je ukotveno ve Všeobecné deklaraci lidských práv, pochází ze Západu, ale v žádném případě se nejedná o nařízení západního světa. Podle západního světa je nezbytné, aby toto pojetí bylo všeobecné, ale i tak reflektuje státy, které danou situaci vnímají jinak. Kritiku univerzálnosti norem není možné vnímat jako něco, co bylo nastoleno ze strany Západu. Tento problém můžeme vnímat jako sociálně zkonstruovanou situaci (diskurs) a je zřejmé, že může prostřednictvím ní docházet k ovlivňování států. Na tento problém bych se zaměřila v následující kapitole.

3 ZKOUMÁNÍ NOREM V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH

Finnemoreová a Sikkinková přikládají normám velký význam. Ve své knize se zmiňují o tom, že normy mají dlouhou tradici a je třeba je zařadit do středu našeho zájmu (Finnemore, Sikkink 1998: 889). Ne vždy ale byl tento zájem tak zřejmý. V době, kdy se prosazoval behavioralismus a realismus, tak zájem o normy upadal. Zvýšený zájem o normy byl poté zaznamenán v souvislosti s autory, kteří usilovali o obnovení role norem a o zvýšení povědomí o normách. Těmito autory byli tedy Finnemoreová a Sikkinková, Keohane, Krasner a Katzenstein, jejichž zájem směřoval na mezinárodní režimy (Sikkink 1998: 518). Za důležitý mezník při studiu norem je možné považovat nástup konstruktivismu (Finnemore, Sikkink 1998: 890). V současné teorii mezinárodních vztahů je možné rozlišovat různé přístupy ke zkoumání norem. Teorii mezinárodních vztahů je možné vysvětlit na tzv. velkých debatách. Tento postup není ale příliš vhodný pro tuto práci, jelikož se nezaměřuje na aktuální stav mezinárodních vztahů. Užitečnějšími pro tuto práci budou přístupy, se kterými přicházejí Singer a Walz. Jedná se o tři hlavní přístupy mezinárodních vztahů, které se věnují zkoumání norem – sociologický přístup /konstruktivismus a neoinstitucionalismus/, realistický přístup a liberální přístup. Je důležité zmínit, že každý z těchto směrů přistupuje ke zkoumání norem odlišným přístupem, každý směr se zaměřuje na jinou oblast, protože ke svému zkoumání využívá jinou hladinu

analýzy². V následujících podkapitolách představím jednotlivé teoretické modely, ale vzhledem k tomu, že v práci zastávám konstruktivistický pohled, tak se od tohoto odvíjí i výzkum toho, jakou úlohu v celém procesu hrají aktéři.

3.1 Liberální teoretický přístup

Tento přístup se zaměřuje především na jednotkovou hladinu analýzy. Představitelé liberálních přístupů se zaměřují na stát a také berou v potaz to, jakým způsobem je ovlivňována systémová úroveň případnými vztahy států, mezinárodních institucí a organizací. (Thomas 2007: 20). Liberální přístup sice vnímá státy jako aktéry, kteří egoisticky sledují své vlastní cíle k tomu, aby dosáhli maximalizace užitku, ale snaží se o absolutní zisky. Tento přístup dále předpokládá, že jednotliví aktéři jednají takovým způsobem, jakým chtějí (Shor 2008: 119-120). Jsou pro ně důležité ty procesy, které vedou k liberalizaci na úrovni vnitrostátní. To, jak bude vypadat mezinárodní systém, je určováno především lidskými rozhodnutími a vzájemnými interakcemi (Barša, Císař 2008: 383). Jednotlivé státy podle liberální teorie uplatňují logiku předpokládaných důsledků. Podle této logiky se státy snaží vystupovat takovým způsobem, aby naplnily požadavky společnosti i vlády (Thomas 2007: 20). V případě liberálního přístupu je nejčastěji zmiňován Moravcsikův model zkoumání norem. Tento model bývá označován jako republikánský liberalismus. Podle tohoto modelu vznikly normy a režimy racionálně a to z rozhodnutí domácí politické reprezentace (Moravcsik 2000: 226). Moravcsikovo pojetí považuje za hlavního aktéra mezinárodní politiky stát, ale je nutné zmínit, že základními aktéry mezinárodních vztahů jsou podle něj sociální aktéři. To, co určuje zájmy státu, jsou zájmy sociálních aktérů. Dění v mezinárodním systému je ovlivňováno interakcemi, do nichž vstupují jednotlivé státy, ale na druhou stranu determinantem zájmů států jsou zájmy sociálních aktérů. Stát je podle Moravcsika zkrátka ovládán sociálními aktéry. Jednotlivé zájmy jsou poté definovány na základě požadavků, které přicházejí od jednotlivců a uskupení, které jsou jak součástí společnosti, tak součástí státu. Je nutné zmínit, že tato

²Rovina individuální, rovina systémová, rovina jednotek

teorie neprezentuje zájmy společnosti jako celku, ale zájmy těch, kteří mají možnost ovlivňovat zahraničněpolitické rozhodování (Moravcsik 2000: 226-228).

Podle Moravcsika vznikly normy jako zájem vlády, která je ale přehazuje na mezinárodní úroveň a tím tak zabraňuje možným nedemokratickým praktikám (Moravcsik 2000: 226-228). K přesunutí části suverenity na nadnárodní úroveň budou tedy ochotny pouze nestabilní státy se slabou institucionální strukturou (Moravcsik 2000: 228-229). K závazným mezinárodním normám nebudou naopak ochotny přistoupit totalitární a autokratické státy. Z toho vyplývá, že v takovémto liberálním přístupu jsou jakékoli mezinárodní normy nefunkční. Jednotlivé vlády sledují svůj vlastní užitek a autoritářské režimy neváhají porušovat mezinárodní normy (Thomas 2007: 21-22).

3.2 Realistický teoretický přístup

Realistické pojetí se zaměřuje na relativní zisky a vychází z předpokladu, že jednotliví aktéři jednají takovým způsobem, jaký je jim vnucen (Shor 2008: 119-120). Od idealistického přístupu se odlišuje zejména tím, že se zaměřuje především na systémovou hladinu analýzy a tím, že je pro tento přístup mocenská politika založena na mocenské rovnováze (Barša, Císař 2008: 67). Realistický přístup je založen na hegemonické teorii norem a na teorii vyjednávací (Moravcsik 2000: 221). Proto, aby došlo k vytvoření závazných režimů a norem, je zapotřebí, aby v systému figurovalo několik velmocí, které budou schopny donutit ostatní státy k tomu, aby tyto normy a režimy přijaly (Moravcsik 2000: 221). V tomto donucování, anebo přesvědčování zaujímají významnou roli elity. Pokud se proces přesvědčování nepodaří, dochází k fyzickému donucení. Je nutné podotknout, že k tomu, aby byl zajištěn politický i sociální řád, je nutné dosáhnout hegemonie i v oblasti normativní a kulturní. Tuto hegemonii nelze zajistit násilně, tedy donucením či hrozbou, ale všeobecným a dobrovolným souhlasem (Barša in Tošner 2005).

Realistické pojetí chápe vznik norem lidských práv jako tzv. americký projekt a jako projekt několika dalších liberálních demokracií. Podle nich jsou tedy demokratické hodnoty prosazovány skrze americkou ideologii. Jejich pojetí ale

nedokáže zcela osvětlit, co motivuje stát, který zaujímá hegemonickou pozici, prosazovat normy lidských práv (Sikkink 1998: 518).

3.3 Sociologický teoretický přístup

Sociologické přístupy - neoinstitucionalismus a konstruktivismus - chápou normy jako nezávislé aktéry mezinárodní politiky. V tomto hodně odlišují od realistického a liberálního chápání. Neoinstitucionalisté jsou motivováni spíše racionálně. Z hlediska neoinstitucionalistů státy přijímají a uplatňují normy proto, aby legitimizovaly své jednání. Přijutím norem se dále minimalizuje nestabilita v mezinárodním systému (Shor 2008: 120). Neoinstitucionalisté se ale nezabývají vnitrostátními strukturami, procesy a vztahy mezi domácí a mezinárodní úrovní a z toho důvodu nedokáží odpovědět na to, proč dané státy akceptují a uplatňují normy. Konstruktivismus vychází ze stejného předpokladu jako neoinstitucionalismus. Je přesvědčen, že aktéři jsou motivováni k uplatňování a prosazování norem proto, že chtějí legitimizovat své chování. Toto chování se podle konstruktivistů podřizuje vhodné logice. Normy poté vznikají na základě socializace transnacionální (Risse, Ropp et al. 1999: 11).

Konstruktivisté rozdělují normy na regulativní a konstitutivní. Regulativní normy nám vymezují prostor, ve kterém se daná norma uplatňuje a prosazuje. Konstitutivní normy vytvářejí nové aktéry, jejich zájmy a identitu aktérů (Finnemore, Sikkink 1998: 891). Z toho vyplývá, že mezinárodní normy omezují jednání a chování aktérů a zároveň umožňují vznik občanské společnosti globálního působení. Aby došlo v této společnosti díky mezinárodní normě k nějakému skutečnému progresu, tak nestačí jen podepsání této úmluvy daným státem. Je nezbytné ten daný stát tzv. socializovat. Konstruktivisté v tomto smyslu vyzdvihují individuální hladinu analýzy, ve které se zaměřují především na známé osobnosti, na mezinárodní organizace, NGO's, INGO's, transnacionální sítě, které jsou jimi tvořené a na další relevantní aktéry světové politiky. V systémové rovině se zaměřují především na vysvětlení změny (Finnemore, Sikkink 1998: 894). Tuto změnu se pokoušejí vysvětlit tak, že se

zaměřují na roli norem, pravidel a idejí, resp. progresem v ideové a normativní oblasti (Finnemore, Sikkink 1998: 894).

4 NORMY PODLE KONSTRUKTIVISTŮ

Sociologický přístup zahrnuje konstruktivismus a neoinstitucionalismus. Je nutné si zmínit, že každý z těchto přístupů chápe výzkum norem jiným způsobem. Nejpodstatnější rozdíl je právě v tom, co vnímají jako působení norem. Neoinstitucionalistům se určitá situace jeví jako situace, na kterou mají vliv instituce. Zatímco konstruktivistům se zdá, že na vzniklou situaci mají značný vliv normy. Vznik norem je nutné podle konstruktivistů hledat v tradičně zavedených principech a ve snaze seznámit s těmito principy všechny aktéry. Převážná většina norem vznikla na úrovni států a k tomu, aby byly normy mezinárodně internalizovány jim dopomohli tzv. šířitelé norem. Role šířitelů norem je proto velmi důležitá (Sikkink 1998: 518).

Konstruktivistický proud nic nenamítá proti tomu, že by normy měly být formovány těmi, kteří jsou u moci. Neodmítají hegemonickou teorii norem, která je blízká realistům, ale přicházejí s tím, že normu si sice můžeme vymoci prostřednictvím moci, ale jakmile už jednou taková norma vznikne a začne být uplatňována, tak se stává nezávislým prvkem mezinárodní struktury (Goertz, Diehl 1992: 639 - 640). Norma je nezávislá, živá a dokáže sama o sobě ovlivňovat zájmy a jednání aktérů. Takováto norma je sice zavedena za pomoci hegemonu, ale poté, co je internalizována a prosazována i jinými státy, tak se stává nezávislou. Hegemon tedy není jediným aktérem, který by rozhodoval, i on totiž musí legitimizovat své jednání, jak na domácí tak na mezinárodní scéně (Thomas 2007: 278).

Autoři Goertz a Diehl (1992) rozlišují tři základní kategorie norem. Do první kategorie spadají kooperativní normy, které jsou sladěné se zájmy jednotlivých aktérů, a zanášení sankcí do těchto norem není vyloženě nutné. Druhou kategorií tvoří hegemonické normy, které již počítají s konfliktem mezi preferencemi aktérů a norem.

Prosazování sankcí v těchto normách je naprostou nezbytností. Tyto normy jsou uplatňovány ze shora dolů a jejich platnost je vynucována hlavním aktérem (Goertz, Diehl 1992: 639–640).

Třetí kategorie je reprezentována decentralizovanými normami. Jsou to právě takové normy, které vznikají ve většině případů ze zdola nahoru, postrádají systém sankcí a primárními zprostředkovateli těchto norem jsou menší sociální skupiny. Jsou to takové normy, které se snadno dostávají do konfliktu se zájmy aktérů. Do této skupiny můžeme tedy zařadit mezinárodní normy lidských práv (Goertz, Diehl 1992: 641). Následující podkapitoly se budou zabývat procesem působení norem tak, jak je uvádí autorky Finnemorová a Sikkinková.

4.1 Životní cyklus norem

Finnemorová a Sikkinková ve své knize uvádějí, že lze život norem definovat jako proces, který prochází třemi fázemi. V první fázi normy vznikají. V této chvíli je kladen důraz především na tzv. šířitele norem, kteří se snaží ovlivnit jednotlivé aktéry a donutit je, aby dané normy přijali. Druhá fáze bývá označována jako kaskáda norem a dochází při ní k obecnému přijetí daných norem. Jednotlivé státy se navzájem napodobují a akceptují danou normu. Tímto krokem se snaží zajistit si mezinárodní legitimitu a usilují o to, aby vypadali dobře navenek. V některých případech tak činí proto, aby si mohli vážit sami sebe. Ve třetí fázi je daná norma přijata relevantními aktéry a dále je chápána jako samozřejmá a je všemi uplatňována a respektována (Finnemorová, Sikkink 1998: 520).

V neposlední řadě je též nutné zmínit, že první a druhá fáze je dělena tzv. tipping pointem. Tento předěl neboli zlomový bod určuje moment, kdy je daná norma přijata dostačujícím počtem aktérů.

4.1.1 Tzv. „Zlomový bod“

K tzv. zlomovému bodu se můžeme přiblížit poté, co je norma přijata a dále prosazována. Požadovaný počet potřebných aktérů (států), které musí danou normu přijmout, není nikde rigidně stanoven. Zlomový bod nastává ve chvíli, kdy je norma přijata takovým počtem aktérů, který je stanoven v derogační klauzuli dané normy

(Finnemore, Sikkink 1998: 901). Zdaleka ne všichni aktéři jsou k dosažení zlomového bodu stejně důležité. Pokud se norma týká zákazu nějaké konkrétní činnosti, tak je vhodné, aby byla přijata aktéry, kteří tu činnost provozují. Není ale důležité, aby byla přijata všemi těmito aktéry. Pokud se podíváme na tzv. zlomový bod v oblasti norem lidských práv, tak nejdůležitějším je pravděpodobně ten, který vedl k vytvoření Mezinárodního trestního soudu, který byl přijat 17. července 1998 na mezinárodní konferenci v Itálii Římským statutem (ICC). Proti přijetí byly zejména Spojené státy americké, dále Izrael, Irák, Čínská lidová republika, Katar, Lybie a Jemen. ICC byl přesto prosazen, a to i přes vytrvalý odpor Spojených států amerických, kteří nejprve statut podepsaly, ale neratifikovaly a následně zrušily i podepsání³.

4.1.2 Kaskáda norem⁴

Jde o dlouhodobý proces, který předpokládá postupnou ratifikaci norem původními signatáři a přistupování dalších smluvních stran. V této fázi dochází k mezinárodní (formální i neformální) akceptaci norem a k jejich následné implementaci. Zajištění kaskády normy je velmi náročný proces. Následná implementace probíhá v několika fázích. První fáze je nazývána jako instrumentální. Státy přijímají normy, protože si chtějí zajistit legitimitu a zároveň se to od nich očekává. Získávají tak statut spolehlivých členů mezinárodního společenství díky tomu, že ctí lidská práva. V další fázi se následně přistupuje k přijetí dané normy na mezinárodní úrovni a v konečné je norma tím pádem internalizována (Risse, Sikkink: 2000, Hathaway 2007). Přijetí dané mezinárodní normy bývá usnadněno, pokud se v některé oblasti podobá normě domácí, pokud mezi nimi existuje nějaká shoda. Z hlediska norem lidských práv je důležité zohledňovat kulturní faktory, které jsou shodné především u liberálních států. Nízké jsou u dekolonizovaných zemí (Goertz, Diehl 1992: 653-654).

³Oficiální stránky ICC, dostupné na: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/about%20the%20court/Pages/about%20the%20court.aspx (5. 2. 2014).

⁴Z hlediska průběhu kaskády normy na vnitrostátní úrovni se někdy v této souvislosti hovoří i o spirále (srov. Risse – Sikkink 2000).

4.2 Nositelé a zprostředkovatelé norem

Finnemore a Sikkink uvádějí, že normy vznikají aktivním procesem, neobjeví se zničehonic a v žádném případě nepadají z nebe. Při utváření jednotlivých norem hrají velmi důležitou roli osoby⁵, které se aktivně zabývají utvářením norem, uplatňováním morálky a jejich motivace k takovému jednání vychází ve většině případů z vlastních prožitků (Finnemore, Sikkink 1998: 986). V současnosti se tyto zprostředkovatelé norem snaží upozornit na různé problémy v rámci svých kampaní. Intenzivně prosazují určité cíle z přesvědčení, z osobní motivace v nejrůznějších oblastech společenského života (Tamtéž). Jednají vlastně altruisticky, jejich postoje a jednání jsou nesobecké, nezištné a sledují prospěch druhých lidí. Jsou přesvědčeni, že ohled na prospěch druhých patří ke společenské povaze člověka a schopnost spolupráce a solidarity jsou základem úspěchu (Finnemore, Sikkink 1998: 897).

Tito jedinci se vyznačují vysokou mírou empatie, altruismu a idealismu. Empatičtí jedinci tak odkládají své vlastní hodnoty, názory a předsudky a snaží se porozumět motivům druhých aktérů. Jde jim především o to pochopit, jak a proč daný aktér jedná, jaké má z toho jednání pocity a jakou má na věc názor. Empatický jedinec se dokáže oprostít od svých asociací a myšlenek a činí tak bez ohledu na to, zda mu z takového jednání plyne nějaký prospěch. Druhým typem zprostředkovatelů norem jsou altruistické bytosti, které ve svých postojích nebo jednáních sledují výlučně prospěch někoho jiného, případně ještě spojený s vlastní ztrátou. Posledním typem je idealista, který je přesvědčen o tom, že daná norma je správná a hodnotná a když ji prosazuje tak nečeká, že z toho bude mít nějaký prospěch (Finnemore, Sikkink 1998: 898).

Činnost těchto zprostředkovatelů je velice podporována nestátními organizacemi (NGO's, INGO's)⁶. Role zavedených mezinárodních organizací je při tomto procesu nezpochybnitelná. Poskytují zázemí jednotlivým zprostředkovatelům,

⁵1859 Henry Dunand se zasloužil o vznik mezinárodního výboru Červeného kříže. K tomuto kroku přispěla jeho účast v bitvě u Solferina.

⁶Amnesty International, Liga lidských práv, Greenpeace, Světová banka

poskytují zdroje a vyjednávají s aktéry podmínky přijetí norem. Takováto spolupráce vede ve finále k vytvoření transnacionálních nátlakových sítí a mimo jiné rovněž k vytvoření transnacionálních sociálních hnutí (Finnemore, Sikkink 1998: 899).

4.3 Transnacionální nátlakové sítě

Ačkoli o transnacionálních vztazích mluvili liberální kritici realismu již v 70. letech 20. století⁷, pozornost věnovaná tomuto fenoménu významně vzrostla v posledním desetiletí 20. století kvůli rostoucí ekonomické a politické provázanosti světa, novým komunikačním technologiím a prohloubení mezinárodní multilaterální kooperace.

Transnacionální nátlaková síť zahrnuje ty relevantní aktéry, kteří pracují mezinárodně na nějakém problému, kteří jsou svázáni sdílenými hodnotami, společným diskursem a hustou výměnou informací a služeb (Keck, Sikkink 1998: 2.) Jedná se o sítě aktivistů, které prosazují zásadové myšlenky nebo hodnoty, jakými jsou např. lidská práva. Tyto sítě se formují tehdy, pokud existují institucionální či normativní příležitosti pro jejich organizaci, přičemž jednotliví aktéři definují své zájmy na základě společné myšlenky. Jsou potřebné jak na národní, tak na nadnárodní úrovni. Hlavním cílem těchto sítí je informační výměna a vytváření příležitostí pro politický tlak na ty státy, které znemožňují domácím nevládním skupinám a hnutím přístup do politického systému (Keck, Sikkink 1998: 13). Dále upozorňují na případy některých států, ve kterých dochází k utlačování lidských práv.

Ke vzniku transnacionální nátlakové sítě může dojít spojením různých nadací, hnutí, mezinárodních i domácích nevládních organizací, zástupců médií, církví, odborů atp. (Císař, Fiala 2004: 16). Nejdůležitějším aktérem, který spoluvytváří tuto síť, jsou neziskové organizace, což jsou organizace, které nejsou zřizovány státem a jsou na státu nezávislé (Keck, Sikkink 1998: 9). Jak již bylo zmíněno výše, tak existence transnacionálních nátlakových skupin není žádnou novinkou, ale je třeba říci, že v poslední dekádě došlo k dramatickému nárůstu. Jednotliví členové těchto sítí se

⁷(Nye – Keohane, 1970)

profesionalizovali a zlepšila se též vzájemná komunikace (Keck, Sikkink 1998: 10). Díky vzájemné spolupráci, prostřednictvím přímých, mediálně atraktivních a kontroverzních akcí, je upozornění veřejnosti na určité problémy ve společnosti účinnější (Tamtéž: 9-12).

4.4 Tzv. „Bumerangový efekt“

Pokud nastane situace, při které bude docházet k porušování lidských práv, tak může dojít k tzv. bumerangovému efektu. V této situaci na daného aktéra, který práva porušil, tlačí další relevantní státní aktéři a mezinárodní a nevládní organizace (Keck, Sikkink 1998: 13). Bumerang je v tomto případě jakýsi prostředek, který umožňuje domácím aktérům (občanům) vytvářet tlak na stát, který s nimi nespolupracuje nebo je utlačuje. Nespolupráce nebo utlačování vlastních občanů se jim tedy vrací jako bumerang. Stát má sice garantovat základní lidské právo každé lidské bytosti, ale existují samozřejmě i případy, kdy dochází k jejich utlačování (Keck, Sikkink 1998: 12). V tomto smyslu je existence transnacionální vazby velmi důležitá, poněvadž umožňuje aktivizovat nevládní organizace a hnutí v jiných zemích, které prostřednictvím tlaku na jiné aktéry, činí nátlak na stát, který porušuje normy⁸. Utlačování občané tedy svým způsobem stát obchází a obrací se přímo na nadnárodní úroveň.

4.4.1 Internalizace norem

Internalizace může být definována jako obecně platný název pro proces, nebo stav, při kterém dochází k osvojení hodnot, norem a soustavy idejí ze strany aktéra. Internalizace se dosahuje socializací. Socializaci v našem případě chápeme jako proces, během kterého dochází k začleňování nových aktérů do společnosti (Risse, Ropp et al. 1999: 11).

⁸Př. tzv. „Helsinský efekt“ a přihlášení k Závěrečnému aktu Konference o bezpečnosti a spolupráce v Evropě v roce 1975

K tomu, abychom dosáhli nějakého výrazného progresu v oblasti lidských práv, tak je nezbytné uplatňovat následující druhy socializace, které se v praxi mohou překrývat a nastupovat souběžně. Jde tedy o vyjednávání, které přechází ve formulaci argumentů, které jsou použity při dialogu. Následně dochází k samotnému zavedení dané normy (Risse, Ropp et al. 1999 11-12). Ve fázi vyjednávání jsou státy, které jsou nařčeny z utlačování lidských práv, ochotny k jistým kompromisům. Takový stát sice přijme mezinárodní normu, ale neztotožňuje se s ní a udělá tedy jen taková opatření, která zajistí klid na mezinárodní politické scéně. Když se fáze vyjednávání přelije do fáze argumentace, tak nastává období, kdy dochází ke komunikaci jednotlivých aktérů a k uvědomování⁹. Ve třetí fázi dochází k zavedení normy do právního systému daného státu a norma je internalizovaná. Takováto norma má ve společnosti velký význam a po určité době se stává přirozenou a samozřejmou (Finnemore, Sikkink 1998: 906).

Je možné si uvést základní faktory, které potvrzují, zda je norma skutečně internalizována. V první řadě je nutné, aby jednotliví aktéři přijali normy lidských práv, poté musí být normy zaneseny do ústavy nebo do právního systému daného státu. Dále je vhodné sestavit si sankční režim, který bude uplatňován proti těm, kteří dané normy poruší a v neposlední řadě je důležité poskytnout pole pro dialog (Risse, Ropp et al. 1999: 29). Teoretické modely, které jsem uvedla v předcházejících kapitolách, se snažím ověřit za pomoci Všeobecné deklarace lidských práv. Právě již zmíněná Všeobecná deklarace lidských práv započala vývoj, během kterého se normy nezávazného charakteru přeměnily na normy charakteru závazného. Tento vývoj zapříčinil rovněž vznik transnacionálních sítí lidských práv.

5 MEZINÁRODNÍ REŽIMY LIDSKÝCH PRÁV

Ještě než přistoupíme k samotnému vzniku mezinárodních režimů lidských práv, tak je nutné si definovat samotný pojem *mezinárodní režim*. Autorka Susan Strange (1989) uvádí, že samotná teorie mezinárodních režimů nepočítá s žádnou

⁹Uvědomování je prováděno formou zahanbení, kdy je daný stát označen za špatný a je na něj vyvíjen nátlak, aby přestal porušovat lidská práva a mohl se tak zařadit do společnosti, která je civilizovaná (např. Východní Evropa po roce 75).

univerzální definicí pojmu mezinárodní režim.¹⁰ Podle jejich východisek má pojem režim, který pochází z francouzského slova *régime* spíše ideologický nádech a ve finále je možné většinu definic považovat za neurčité. Jinými slovy lze podle ní pak takovýto režim chápat jako libovolnou formu rozdělení moci, která je vytvářena za účelem něčeho docílit (Strange 1989: 57). Teoretické modely mezinárodních vztahů jsou v souladu s tím, že pokud se zabýváme režimy, tak je náš zájem bezpochyby zacílen na míru institucionalismu.¹¹ Je možné tedy říci, že pro všechny teoretické modely mezinárodních vztahů je předpokládanou podmínkou to, že chápou mezinárodní režim jako instituci, která se ve svém fungování opírá o jakási pravidla. Toto tvrzení nám vystupuje z domněnky, zejména pak v kognitivistickém pojetí, že „*veškerá lidská činnost podléhá habitualizaci. Jakákoliv často opakovaná činnost se ustálí ve vzorec, který pak může být bez větší námahy napodobován a který je pak svým vykonavatelem chápán jako tento vzorec*” (Berger – Luckmann 1999: 56). Proces, který se nazývá habitualizací, je počáteční a zásadní fází institucionalizace. Pokud tuto svou činnost budeme vykonávat neustále dokola, tak se dostaneme do fáze, kdy toto naše jednání bude považováno za obyčej a při dalším jednání bude považováno jako příznačné a charakteristické pro daného jedince. Tím, že budeme habitualizovanou činnost vykonávat neustále dokola ve společnosti dalších jedinců, tak docílíme postupného vytvoření institucí, které nám umožní chránit a pamatovat si habitualizovanou činnost v čase a prostoru. Pokud bychom měli definovat mezinárodní režim, tak je bezpochyby nezbytné do potenciální definice začlenit i předpoklad, že aktérovo ponětí o skutečnosti je formováno jakýmsi souborem vědění, který má vždy k dispozici. Potom bychom mohli režimy pojímat jako společenskou instituci, ve které jsou ustálená pravidla, vztahy a role. V tomto systému mají aktéři snahu najít v rámci svého působení jakýsi řád, který by znázorňoval ustálenou základnu pro usměrnění vlastního jednání (Waisová 2003: 26). V souvislosti s tímto si můžeme uvést Krasnerovu definici mezinárodních režimů. Krasner chápe mezinárodní režimy jako „*implicitní nebo explicitní principy, normy, pravidla a rozhodovací procesy, v jejichž*

¹⁰Srovnej s (Mearsheimer 1994: 8), (Stein 1990: 25-27).

¹¹Srovnej s (Hasenclever – Mayer – Rittberger 2005: 7).

rámcí konvergují očekávání aktérů v dané oblasti mezinárodních vztahů“ (Krasner 1982a: 186).

Stejný názor jako Krasner má i Richard Little (2001). Také podle něj je možné chápat mezinárodní režim jako komplet předpisů a norem, které jsou uznané a usměrňují kontakty mezi aktéry a mají vliv na jejich konání a vystupování. Další autoři, jakými jsou Robert O. Keohane a Joseph S. Nye dále upozorňují, že v tomto kompletu předpisů a norem můžeme též shledávat vztahy, které se vyznačují interdependencí. Nesmíme ale zároveň opomenout, že zmíněné předpisy a normy jistým způsobem působí i na tyto vztahy (Keohane – Nye 2001: 17).

Pro pochopení je možné Krasnerovu definici nepatrně rozvést. Krasner dále uvádí, že „principy jsou názory na fakta, příčiny a spravedlnost. Normy jsou standardy chování definované v pojmech práv a povinností. Pravidla jsou specifická ustanovení ve formě zákazů a příkazů k jednání. Rozhodovací proces je tvořen směrodatnými opatřeními pro tvorbu a implementaci kolektivního výběru“ (Krasner 1982a: 186). Zároveň je ale nutné podotknout, že tato definice má pouze pracovní povahu a bez přestání prochází určitým vývojem, takže ji nelze brát bezvýhradně. Nicméně je zde stále převládající přesvědčení různých autorů, kteří se domnívají, že je možné pojem mezinárodní režim nahradit pojmem mezinárodní instituce¹² (Martin – Simmons 2003: 194).

5.1 Vznik režimu

V první řadě je nutné si říci, proč vlastně mezinárodní režimy vznikají. Mezinárodní režimy vznikají ve chvíli, když vyvstane nezbytný požadavek vyřešit spor mezi aktéry. Ve chvíli, kdy se počínání jednoho aktéra při snaze najít nějaké řešení situace bude shodovat s počínáním, které podniknout i další aktéři, tak je podle Fridricha V. Kratochwila nezbytné zformovat to, čemu on říká *communicative act*. Příznačným znakem tohoto komunikativního aktu je právě ten normativní charakter.

¹²Jako instituci, respektive instituci sociální definuje mezinárodní režim například Oran R. Young (1980, 1982) a Kratochwil s Ruggiem (1986) mezinárodní režim definují jako „širší formu mezinárodně institucionalizovaného chování“.

Důležitost tohoto normativního aktu si můžeme demonstrovat třeba na okolnostech, ve kterých zakazujeme, ustavujeme, klasifikujeme – je zřejmé, že kdyby tyto situace nebyly podchyceny normami, tak by neměly moc smysl (Kratochwil 1989: 7). Režim tedy vzniká proto, když je zapotřebí vyřešit nějaký problém. Z pohledu realistů je tedy možné mezinárodní režim pojímat jako proměnnou, která je závislá. Pokud toto vezmeme z opačné strany, tak jak si vysvětlíme fakt, že režimy, které byly založené na snaze aktérů vyřešit nějaký problém, přetrvávají i dále.

5.1.1 Vznik režimů lidských práv

Pokud bychom se měli zaměřit přímo na režimy lidských práv, tak takové režimy vznikly v důsledku hrůz, které přinesla druhá světová válka. Druhá světová válka byla největším válečným konfliktem v dějinách lidstva. Byla prvním konfliktem, který bychom od ostatních jednoznačně rozeznali jeho rozsahem a intenzitou. Druhá světová válka dále vynikala mezi ostatními především postupy a metodami vedení boje. Je nutné si zmínit, že tyto metody a postupy byly pro nacistické Německo zcela legální. Nacisté uplatňovali pouze takové jednání, které bylo v souladu s jejich platnými normami. Abychom nedopustili, aby se tak hrozný konflikt opakoval a aby se miliony lidí obávaly o svou vlastní existenci, tak byli zločinci z nacistického Německa postaveni před Norimberský tribunál. Nicméně měli tolik drzosti se hájit platnými a legálními normami nacistického Německa, které jejich činnost ospravedlňovaly. Podle těchto zákonů Třetí říše byla jejich činnost za dob druhé světové války naprosto v pořádku. *„Ačkoli Norimberský tribunál nebyl první historickou událostí, kdy vítězové vynášeli morální soudy nad poraženými“*, tak to byly právě tyto zločiny, zločiny nacistického Německa, které donutily společnost uvažovat o hrůzách, které se staly za druhé světové války a o tom, že nelze tyto zločiny v žádném případě ospravedlňovat, nacistické zločiny dohnaly společnost k tomu, aby se zamysleli nad kulturním relativismem (Sklair 2008: 53).

Předěl a prolomení nacistického jednání za druhé světové války a náznak vzniku všeobecných lidských práv můžeme spatřovat zrovna v tomto soudu. Historicky se jedná vůbec o první událost, která svět donutila přemýšlet o nutnosti

vymežit a přesně určit mezinárodní zločiny. Roztřídění a klasifikace zločinů byla bezpochyby užitečná i pro další instituce, které ji rovněž využily. Konkrétně se jednalo o zločiny proti lidskosti, zločiny proti míru a zločiny válečné (Komise pro globální řízení 1995: 328).

Pro zajištění toho, aby se taková situace již nikdy neopakovala, vznikla též v roce 1948 Úmluva o genocidě. Byl vytvořen mezinárodní právní řád, který se skládal z úmluv, smluv a standardů. Mnohé z těchto smluv byly uzavřeny z iniciativy Organizace spojených národů, například v roce 1947 Valné shromáždění ustavilo Komisi pro mezinárodní právo. OSN mimo jiné také přibrala za člena Mezinárodní soudní dvůr v Haagu, který měl být právě tou zárukou mezinárodního právního řádu. Převážná část sporů byla ale řešena za pomoci mezinárodního práva (Komise pro globální řízení 1995: 327-328). Mezinárodní právo je chápáno, jako jakýsi soubor právních norem, které uspořádávají právní vztahy mezi státy a pak také mezi státy a mezivládními mezinárodními organizacemi. Základními a stěžejními zdroji jsou mezinárodní smlouvy a mezinárodní obyčeje. Nesmíme zapomenout zdůraznit, že tento soubor právních norem ustavičně prochází nějakými změnami, protože se bez přestání vyvíjí (Komise pro globální řízení 1995: 330). V mnoha oblastech bylo zkrátka právní působení OSN novátorské. *„Poválečná desetiletí byla svědkem skutečné exploze smluv, z nichž většina je registrována u Sekretariátu OSN. Tento objem činnosti potvrzuje snahu moderních států uspořádat alespoň některé ze svých mezinárodních vztahů v řádně rozvinutém právním rámci“* (Komise pro globální řízení 1995: 330).

Velice důležitý dokument představuje mezinárodní kolektivní smlouva, kterou je Charta Organizace spojených národů. Tento dokument byl přijat 26. 6. 1945 v San Francisku jako vyjádření boje proti fašistickým mocnostem. Tento dokument zároveň poskytuje právní rámec pro mezinárodní normy lidských práv. Mezinárodní normy lidských práv jsou podchyceny v Americké úmluvě o lidských právech, která byla schválena v roce 1969 či v Evropské konvenci o lidských právech, která byla ratifikována v roce 1950 a platit začala od roku 1953 (tamtéž).

Dalším významným dokumentem je Všeobecná deklarace lidských práv (UDHR)¹³, která byla přijata v roce 1948, byla tedy vyhlášena tři roky po ukončení druhé světové války, nejhrůznější válečné katastrofy v dějinách lidstva. Deklarace je právně nezávazným dokumentem, nejedná se o mezinárodní smlouvu, ale celosvětově uznáváme její politickou autoritu (Příbáň 2001: 54). Právě díky Všeobecné deklaraci lidských práv byla jednotlivcům přiznána práva na mezinárodní úrovni. Státní aktéři byli na úkor jednotlivce stavěni do pozadí: „uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě“¹⁴. Tato deklaráce přiznávala lidská práva všem „bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženského, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení“¹⁵. Pro přijetí rezoluce, která byla schválena Valným shromážděním 10. prosince 1948, státy hlasovaly zejména z důvodu nezávaznosti tohoto dokumentu. Samotný text deklaráce vznikl velice dlouho, byl to běh na dlouhou trať a zdálo se to v některých chvílích nekonečné, neboť státy se vyjadřovaly a připomínkovaly každou větu dokumentu. Představitelé muslimských států se vyjadřovali například k článkům, které se týkaly konverze k jinému náboženství, anebo rovných práv manželů. Západ se zase vyslovoval k ekonomickým, společenským a kulturním právům, které by neměly být do deklaráce začleňovány. I přes tyto drobné neshody byla deklaráce přijata a hlasování se zdrželo pouze osm zemí, mezi kterými bylo i Československo. Tento krok si připomínáme jako velice důležitý milník v dějinách lidstva, jelikož se mu podařilo shodnout se na dokumentu, který můžeme označit jako *všeobecný*. Dokument byl sice nezávazný, ale zmíněná *nezávaznost* byla právně zpevněna *závaznými* dokumenty, které vznikly následně poté. Tyto závazné dokumenty poté již kodifikovaly postavení lidských práv v mezinárodním prostředí.¹⁶ Deklarace zapříčinila vznik asi 80 mezinárodních úmluv a mimo jiné z ní vychází i Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních

¹³UDHR byla přijata jako Rezoluce Valného shromáždění č. 217 A (III) 10. prosince 1948. Výročí přijetí Deklarace se každoročně slaví jako Den lidských práv (United Nations General Assembly (1948): Universal Declaration on Human Rights, Res. 217 (A) (III), 10 December).

¹⁴Tamtéž, Úvod.

¹⁵Tamtéž, 2(a).

¹⁶Oficiální stránky Českého helsinského výboru, dostupné na: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2008100206> (6. 2. 2014).

právech, které byly přijaty v roce 1966 a vešly v platnost rokem 1976 (Benhabin 2008: 96). „*Pakty stanoví praktická práva každodenního života - právo na život, rovnost před zákonem, svobodu projevu, právo na práci, sociální zabezpečení a vzdělání aj.*“ Tyto dva zmíněné dokumenty se společně se Všeobecnou deklarací lidských práv staly takovou Mezinárodní deklarací lidských práv.¹⁷ Pro lidstvo byl tento dokument jakousi nadějí na lepší život. Jak pravil Nelson Mandela: *"Pro všechny oponenty zhoubného systému apartheidu byla jednoduchá a vznešená slova Deklarace paprskem naděje. V dalších letech se tento dokument stal inspirací a nadějí milionů Jihoafričanů. Byl důkazem, že nejsme sami. Že jsme součástí celosvětového hnutí proti rasismu a kolonialismu, hnutí za lidská práva, mír a spravedlnost"*. Na druhou stranu byla Deklarace mnohými také velice podceňována. Andrej Višinskij, který byl v roce 1948, v roce, kdy byla Deklarace přijata, sovětským velvyslancem v OSN, říkal, že je to bezzubý dokument, který nic nezmění a chápal ji jako „*snůšku zbožných přání*“.¹⁸ Nesmíme opomenout zmínit, že ještě v témže roce, kdy byla schválena Deklarace lidských práv, tak došlo ke schválení Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidy, která začala platit v roce 1955 (Benhabin 2008: 96). Dále si můžeme uvést přijetí Ženevské konvence o uprchlících v roce 1951, která začala platit v roce 1954 (tamtéž). Taktéž v roce 1966 přijetí Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace. Tato úmluva začala platit rokem 1974¹⁹.

Nedlouho poté začaly vznikat další úmluvy, které vycházely ze základních principů Všeobecné deklarace lidských práv. Z roku 1979 si můžeme uvést schválení Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, která začala platit rokem 1981 (tamtéž). Úmluvu o zákazu mučení a jiného nelidského a ponižujícího zacházení a trestání z roku 1984. Úmluvu o právech dítěte z roku 1989. „*Úmluva jednoznačně odsuzuje jakoukoli diskriminaci a zdůrazňuje, že veškerá činnost se musí podřizovat zájmům dětí. Zvláštní pozornost je věnována uprchlickým a postiženým dětem a dětem*

¹⁷ Po přijetí Mezinárodní deklarace lidských práv začalo docházet k přijímání dalších právních listin, které se týkaly například ochrany práv žen, dětí a uprchlíků.

¹⁸ Oficiální stránky Českého helsinského výboru, dostupné na: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2008100206> (6. 2. 2014).

¹⁹ Informační centrum OSN v Praze, dostupné na: <http://www.osn.cz/lidskaprava/?kap=6&subkap=31> (7. 2. 2014).

z *menšinových skupin*“. A nakonec Mezinárodní úmluvu o ochraně práv všech migrujících pracovníků a jejich rodinných příslušníků z roku 1990 (tamtéž).

Všeobecná deklarace lidských práv a další listiny Organizace spojených národů daly vzniknout i mnoha dohodám, které mají regionální charakter - Evropské úmluvě o lidských právech, Americké úmluvě o lidských právech a Africké chartě lidských práv a práv národů (tamtéž).

6 AKTÉŘI

V této kapitole se zaměřím na úlohu hlavních aktérů. Teoretické modely, které jsem uvedla v předcházejících kapitolách, se snažím ověřit za pomoci Všeobecné deklarace lidských práv. Právě již zmíněná Všeobecná deklarace lidských práv, která není závazným dokumentem a slouží pouze jako vzor pro vytvoření právních norem na ochranu lidských práv započala vývoj, během kterého se normy nezávazného charakteru přeměnily na normy charakteru závazného. Tento vývoj zapříčinil rovněž vznik transnacionálních sítí lidských práv. Do tohoto vývoje zasahují i jednotliví aktéři. Vývoj za pomoci vybraných aktérů se pokouším analyzovat s použitím konstruktivismu. Do svého výběru zařazuji Organizaci spojených národů, jelikož se domnívám, že jde o hlavního aktéra v oblasti mezinárodních organizací. Organizace spojených národů je rovněž stavěna do popředí celosvětového režimu lidských práv a deklaruje, že by se ochranou a prosazováním lidských práv měly zabývat všechny orgány OSN. Dále se v této kapitole zabývám státy. Ze států vybírám Českou republiku a Kanadu. Kanadu vybírám proto, že je chápána jako důvěryhodný a spolehlivý normativní aktér mezinárodního systému. Česká republika je stát, který se snaží vystupovat jako vzorný aktér mezinárodního systému a snaží se svou pozici hrdě hájit a splňovat všechny své závazky vůči mezinárodnímu systému. Nesnaží se pouze splňovat mezinárodní závazky, ale usiluje o to, aby byla aktivním aktérem. Dále uvádím roli Evropské unie, která je rovněž nezastupitelná. Evropskou unii můžeme považovat za nestranného aktéra, který se snaží o šíření norem lidských práv. Nesmím zapomenout ani na roli mezinárodních nevládních organizací. V následující kapitole uvádím dvě největší a nejvýznamnější organizace, které se věnují ochraně a

prosazování lidských práv. A nakonec zmiňuji roli jednotlivců, kteří jsou celosvětově vnímáni jako důležití „šifitelé norem“. Role aktérů, které uvádím v této kapitole, mi poslouží k aplikaci na kampaně, kterými se zabývám v následujících kapitolách. Uvádím Helsinský summit a kampaň za Mezinárodní trestní soud a snažím se přijít na roli zmíněných aktérů a transnacionálních sítí v těchto procesech.

6.1 Organizace spojených národů

Organizace spojených národů, její struktura a členové jsou hlavními reprezentanty ve sféře lidských práv. Cíle a zásady, které jsou sepsány v základním dokumentu OSN, v Chartě OSN, se ve svých začátcích původně měly zaměřovat a cílit na jednotlivce. Vždyť byla sepsána mimo jiné proto, abychom mohli „*prohlásit znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a národů velkých i malých*“²⁰. V praxi a co se týká skutečného fungování této organizace, se jedná však jen o všeobecné fráze. Primární aktér, který je pro fungování Organizace spojených národů důležitý, je stát. Postupem času dochází k proměně celého mezinárodního systému a tím také dochází k proměně struktury organizace. Struktura organizace se mění v důsledku nárůstu nových hrozeb. Jedná se o konflikty, které mají vnitrostátní charakter. Tyto nové konflikty jsou v některých případech zaměňovány pojmem občanská válka. Nejedná se ale ve skutečnosti ani tak o občanskou válku, neboť většina vnitrostátních konfliktů může být popsána pomocí jiných znaků, než těch, které jsou typické pro občanskou válku. Typickým znakem, který podněcuje aktéry vstupovat do vnitrostátního konfliktu, mohou být například identitární konflikty (Bílková, 2002: 11). Proto, aby mohla být zabezpečena zásada Charty OSN: „*udržovat mezinárodní mír a bezpečnost a za tím účelem konat účinná kolektivní opatření, aby se předešlo a odstranilo ohrožení míru a byly potlačeny útočné činy nebo jiná porušení míru a aby pokojnými prostředky a ve shodě se zásadami spravedlnosti a mezinárodního práva bylo dosaženo úpravy nebo řešení těch*

²⁰Informační centrum OSN v Praze, dostupné na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> (10. 2. 2014).

mezinárodních sporů nebo situací, které by mohly vést k porušení míru“, tak bylo tedy zapotřebí pozměnit strukturu celé organizace.²¹

Tento intenzivní nárůst nových konfliktů přináší také hrozby, které mají nový charakter. Je potřeba na tyto hrozby reagovat a snažit se hledat nějaká konstruktivní řešení. *Žádný stát, bez ohledu na to jak je silný, nemůže vlastními silami vzdorovat dnešním hrozbám* (Ondřej 2005: 12). V oblasti lidských práv byla takovým konstruktivním řešením Koncepce lidské bezpečnosti, která přinášela nový pohled mezinárodního společenství na ochranu lidských práv. *„Lidská bezpečnost zahrnuje celé spektrum přístupů pro prevenci a řešení násilných konfliktů, pro ochranu civilistů v případě konfliktu a pro posílení kapacity státu pro zajištění bezpečnosti vlastního obyvatelstva... lidská bezpečnost posiluje legitimitu a stabilitu státu.“* (Freedom from fear, S. 1.). Koncepci lidské bezpečnosti ve své strategii zohledňuje například Program OSN pro rozvoj (UNDP), ale také Vysoký komisař OSN pro uprchlíky (UNHCR). Tento koncept byl navrhnout Programem OSN pro rozvoj a vychází ze Zprávy o lidském rozvoji, která se stala zároveň jakousi základní deklarací. Byla vydána v roce 1994 (viz Human Development Report 1994) a poprvé se zde objevil samotný pojem lidské bezpečnosti, a od té doby chápeme lidská práva *„jako nárok jedince na základní lidská práva a důstojnost“* (Hammerstandt podle Waisová 2005: 129). Jak bylo zmíněno výše, tak tato koncepce upozadňuje státy a zaměřuje se na jednotlivé lidi a jejím cílem je ochraňovat je před krátkodobými a dlouhodobými faktory, které jim znemožňují žít kvalitní a bezpečný život.²²

6.1.1 Vysoký komisař OSN pro lidská práva (OHCHR)

Vysoký komisař pro lidská práva je hlavní institucí v rámci Organizace spojených národů, která má na starosti oblast lidských práv. Funkční období komisaře, kterým je žena Mary Robinson (dříve prezidentka Irska)²³, je stanoveno na čtyři roky a mezi jeho základní povinnosti patří: *„podpora a ochrana efektivního uplatňování*

²¹tamtéž

²²Krátkodobé faktory ohrožující kvalitu života jsou občanská válka, vnitrostátní konflikt (freedom from fear); dlouhodobé faktory pak jsou nemoci a hlad (freedom from want).

²³Vysoký komisař OSN pro lidská práva Mary Robinson, dostupné na: <http://www.biography.com/people/mary-robinson-9460920> (11. 2. 2014).

lidských práv pro všechny lidi bez rozdílu, podněcování mezinárodní spolupráce v oblasti lidských práv, podpora a koordinace činnosti na podporu lidských práv v rámci OSN, účast na formulování nových norem pro lidská práva a podpora ratifikace dohod o lidských právech“. Pokud dochází k porušování lidských práv, tak je mimo jiné povinen podniknout preventivní opatření. Veškerá jeho činnost a působení podléhá Valnému shromáždění. Jednotlivé kroky podniká skrze Komisi pro lidská práva a Ekonomickou a sociální radu. Komisi pro lidská práva a dalšími orgány je zároveň využíván jako sekretariát.²⁴ Dále též spolupracuje s ostatními fondy a programy, které se zabývají lidskými právy.²⁵ Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva prošel rozsáhlou reorganizací poté, co byla provedena reforma OSN z iniciativy generálního tajemníka OSN Kofi Annana – došlo k zesílení pravomocí tohoto úřadu, zefektivnění řízení úřadu a fungování zvláštních procedur k ochraně lidských práv.²⁶

6.1.2 Komise pro lidská práva/Rada pro lidská práva

Nejvýznamnějším orgánem, který dohlížel na dodržování pravidel v oblasti lidských práv, byla Komise pro lidská práva. Tento orgán spadl pod dohled Organizace spojených národů a sídlil v Ženevě. Tento orgán ale nebyl příliš účinný, a tak byl nahrazen orgánem jiným. Jeho pravomoci a působnost převzala Rada pro lidská práva. Rada pro lidská práva vznikla 15. března 2006 v důsledku reformy, které inicioval generální tajemník Kofi Annan ve zprávě *Ve větší svobodě* z roku 2005.²⁷ Vznik Rady byl podpořen 170 hlasy. Proti přijetí byly Spojené státy americké, Izrael, Marshallovy ostrovy, Palau. Nesmíme opomenout zmínit státy, které se hlasování o

²⁴Informační centrum OSN v Praze, dostupné na: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=7&subkap=35> (11. 2. 2014)

²⁵Dětský fond OSN (UNICEF), Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), Rozvojový program OSN (UNDP), Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) nebo Dobrovolnický program OSN (UNV).

²⁶Informační centrum OSN v Praze, dostupné na: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=7&subkap=35> (12. 2. 2014).

²⁷Zpráva generálního tajemníka OSN – rozvoj, bezpečnost a lidská práva pro všechny. *Ve větší svobodě*, dostupné na: <http://www.osn.cz/publikace/ve-vetsi-svobode/soubory/ve-vetsi-svobode.pdf> > (14. 2. 2014).

vzniku Rady zdržely. Jedná se o Venezuelu, Írán a Bělorusko. Vznik této Rady byl chápán jako historický krok, který by mohl zlepšit lidskoprávní oblast. Již před samotným vznikem se k této problematice vyjádřil předseda Valného shromáždění OSN Jan Eliasson: „že se jedná o rozhodující moment nejen pro lidská práva, ale i pro postavení OSN jako celku“. Pro zlepšení efektivity práce bylo zapotřebí, aby se změnilo celé fungování a struktura, která byla zavedena v Komisi pro lidská práva. Rada pro lidská práva měla mít vyšší status a tím pádem i více pravomocí. Rada se odlišuje od Komise například počtem zasedání – Komise zasedala zpravidla jednou do roka a jedno takové zasedání trvalo šest týdnů, Rada prodlužuje zasedání na deset týdnů. Pokud bychom se měli podívat na členství, tak to vypadá následovně: *„Členové rady jsou voleni Valným shromážděním absolutní většinou hlasů. Každý kandidát je volen individuálně a přímo, v tajné volbě musí obdržet nejméně 96 hlasů. Pokud by člen rady systematicky či krutě porušoval lidská práva, může být dvoutřetinovou většinou hlasujících přítomných členů Valného shromáždění zbaven členství v radě. Funkční období v radě je tříleté, jeden členský stát může být zvolen maximálně na dvě po sobě následující funkční období“*.²⁸

První volba členů do Rady pro lidská práva proběhla 9. května 2006. Bylo zvoleno 47 členů a samotná volba byla podpořena všemi 191 členskými státy Organizace spojených národů. Tato ideální situace podle generálního tajemníka *„reflektuje jejich společné odhodlání nahradit Komisi pro lidská práva orgánem, který bude efektivnější a bude důvěryhodněji ztělesňovat závazek dodržování lidských práv“*.²⁹

Geografické zastoupení v Radě bylo předem definované podle jednotlivých regionů. Na region Afrika a Asie připadlo pro každého po třinácti místech, pro Latinskou Ameriku a Karibik náleželo osm míst, pro oblast Východní Evropy šest míst a na Západní Evropu a zbytek států zbylo sedm míst. Česká republika spadala do regionu Východní Evropa a dělila se tak o zmíněných šest míst s Ruskou federací, Polskem, Ázerbájdžánem, Rumunskem a Ukrajinou. Je zajímavé zmínit, že Česká

²⁸Informační centrum OSN v Praze, dostupné na: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=7&subkap=34> (14. 2. 2014).

²⁹Tamtéž

republika byla zvolena do Rady již v rámci prvního hlasování a v současné době jí končí funkční období v této instituci rokem 2014.³⁰

Vzhledem k tomu, že měla Komise problémy s geografickým zastoupením, které bylo nevyvážené, s délkou zasedání, s nízkým statusem, tak by se nám mohlo jevit, že Komise pro lidská práva byla orgánem naprosto zbytečným a nefungujícím. Tento výrok ale není zcela pravdivý. Je nutné poznamenat, že tento orgán přestal fungovat až ke konci svého trvání. „*Je nutno zdůraznit, že v minulosti kodifikovala množství mezinárodních lidsko-právních norem a standardů, zavedla četné nezávislé monitorovací mechanismy a stavěla se za ochránce lidských práv, oběti i zranitelné osoby na celém světě.*“ To, co způsobilo naprostý rozklad Komise, bylo to, jakým způsobem byli voleni její členové. Členy vybrala na tajném zasedání Hospodářská a sociální rada a poté byli „*zvoleni odsouhlasením*“. Neefektivnost byla způsobena také „*praxí dvojích standardů*“. Zkrátka to, že oblast lidských práv je sporná ve většině zemí a že mnoho zemí má v této oblasti mezery, bylo upozadováno. Aby se do budoucna v nové Radě pro lidská práva tomuto problému předešlo, tak se používá mechanismu „*univerzální periodické revize*“, který umožňuje kontrolovat, jak členské země dodržují lidská práva. Je důležité, aby nová Rada vycházela z toho, v čem byla Komise úspěšná a doplňovala její působení o mechanismy, které budou efektivnější.³¹

Důležitým mechanismem, který působí v rámci Rady pro lidská práva je Human Rights Council Advisory Committee, neboli jakýsi Poradní výbor Rady pro lidská práva. Tento Poradní výbor nahradil podobný mechanismus, který působil i v rámci Komise pro lidská práva. Jednalo se o Subkomisi pro lidská práva. Poradní výbor se skládá z osmnácti odborníků, kteří se specializují především na „*situaci domorodého obyvatelstva v problémových zemích, moderní formy otroctví, problematiku menšin a sociálních fór*“.

Další mechanismus, který může být uplatňován v rámci Rady OSN pro lidská práva, je „*Complaint Procedure*“, který můžeme volně přeložit jako Stížnostní řízení. Stížnostní řízení opravňuje jednotlivé členské státy, jednotlivce i instituce podat

³⁰Membership of the Human Rights Council 19 June 2009 – 18 June 2010 – By regional groups, dostupné na: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/groups0610.htm> (15. 2. 2014).

³¹ARBOUR, Louise. Násilí na dětech: realita, kterou nesmíme akceptovat, dostupné na: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1189> (16. 2. 2014).

stížnost na nerespektování lidských práv.³² Rada pro lidská práva je poté oprávněna navrhnout dvě komise, které celou stížnost prošetří. Pokud se prokáže, že stížnost byla podána oprávněně, tak je případ předán Radě pro lidská práva, která má povinnost situaci vyřešit.³³ Rada pro lidská práva sestavuje dvě komise právě proto, aby byla zajištěna objektivnost.³⁴ V dnešní době je tato procedura zjednodušena zejména tím, že lze podat takovouto stížnost i prostřednictvím formuláře, který je dostupný online. Podaná stížnost je anonymní a jak postupovat při sepsání stížnosti, aby se jí příslušný úřad zabýval, je uvedeno v Backgroundu Vysokého komisaře OSN pro lidská práva.³⁵

6.1.3 Zmocněnci, vyslanci a pracovní skupiny

Tito zvláštní zpravodajové spadají svojí působností pod Organizaci spojených národů a pracují v součinnosti a z pověření Rady pro lidská práva, Ekonomické a sociální rady a Valného shromáždění.³⁶ „*Tito experti zkoumají, monitorují a veřejně informují o případech porušování lidských práv v jednotlivých zemích a o hlavních fenoménech v porušování lidských práv na celém světě*“.³⁷

V současnosti takoví zmocněnci sbírají materiál a posílají zprávy o porušování lidských práv ze zemí, jako jsou Afghánistán, Burundi, Kambodža, Demokratická republika Kongo, Rovnicková Guinea, Haiti, Írán, Irák, Myanmar, palestinská okupovaná území, Rwanda, Somálsko, Súdán, země bývalé Jugoslávie.³⁸

³² Pražský studentský summit, dostupné na:

http://www.studentsummit.cz/data/1257410082744BGR_HRC_1_HRC.pdf (17. 2. 2014).

³³ Pracovní skupiny ohchr, dostupné na:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/ComplaintProcedure/Pages/WGSituations.aspx> (17. 2. 2014).

³⁴ Procedury a stížnosti ohchr, dostupné na:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/ComplaintProcedure/Pages/HRCComplaintProcedureIndex.aspx> (17. 2. 2014).

³⁵ Background o postupu při podání stížnosti:

http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/SP/LeafletCommunications_en.pdf (18. 2. 2014).

³⁶ Zvláštní procedury ohchr, dostupné na:

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/chr/special/docs/SP2007FactsFigures.pdf> (17. 2. 2014).

³⁷ Informační centrum OSN v Praze, dostupné na: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=29&subkap=39> (17. 2. 2014).

³⁸ Tamtéž

6.1.4 Dopady a úspěchy Rady pro lidská práva

Rada pro lidská práva zaznamenává úspěchy především v tématech, jakými jsou: dětská práva, problematika dětských vojáků, občanská a politická práva, ekonomická a sociální práva. Problematika ohrožení práv dětí je často zmiňována, neboť se jedná o velice ohroženou skupinu. Již v roce 1924 byla schválena tzv. Ženevská deklarace práv dítěte³⁹, která kodifikuje práva dětí. Tato deklarace je více rozpracována v roce 1959 v Deklaraci práv dítěte.⁴⁰ Hlavním spisem, který se snaží o to, aby postavení dětí bylo zlepšeno, je Úmluva o právech dítěte, která byla ratifikována rokem 1989.⁴¹ V roce 2013 Rada pro lidská práva svou pozornost zacílila mimo jiné také na právní postavení domorodého obyvatelstva⁴² a na postavení žen. Dále projednávala také problematiku lidských práv v Bělorusku a úspěch zaznamenala také v době konfliktů tzv. *Arabského jara*.⁴³

6.2 Státy

6.2.1 Role České republiky

Česká republika je stát, který se snaží vystupovat jako vzorný aktér mezinárodního systému a snaží se svou pozici hrdě hájit a splňovat všechny své závazky vůči mezinárodnímu systému. Nesnaží se pouze splňovat mezinárodní závazky, ale usiluje o to, aby byla aktivním aktérem (Pštross 2004: 214-224). *„Základní principy zahraniční politiky ČR v oblasti lidských práv jsou obsaženy ve vládním prohlášení, v koncepci zahraniční politiky ČR⁴⁴ a v koncepci lidských práv.⁴⁵*

³⁹Deklarace práv dítěte, dostupné na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/deklarace-prav-ditete:pdf> (2. 2. 2014).

⁴⁰Deklarace práv dítěte, dostupné na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/deklarace-prav-ditete:pdf> (2. 2. 2014).

⁴¹Úmluva o právech dítěte, dostupné na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete:pdf> (5. 2. 2014).

⁴²Pozornost byla cílena především na práva na spravedlnost a na spravedlivý proces.

⁴³HUMAN RIGHTS COUNCIL. 23rd session of the Human Rights Council: Resolutions, decisions and President's statement, dostupné na: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session23/Pages/ResDecStat.aspx> (5. 2. 2014).

⁴⁴Ministerstvo zahraničních věcí, dostupné na:

<http://old.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=17437&ido=218&idj=1&amb=1> (8. 3. 2014).

⁴⁵Koncepce zahraniční politiky České republiky 2003 - 2006, dostupné na:

http://www.mzv.cz/public/d7/13/45/18610_14945_text_fin_2002.doc (8. 3. 2014).

*Za problematiku lidských práv odpovídá v rámci MZV ČR odbor lidských práv a transformační politiky“.*⁴⁶

Mnohé již napovídá Koncepce zahraniční politiky České republiky, která řadí k prioritám *„ochranu vnějších podmínek pro rozvoj vlastního demokratického právního státu založeného na svobodě, rovnosti, spravedlnosti, lidské důstojnosti, na toleranci k odlišnostem a solidaritě se slabšími, ohroženými a bezradnými“* (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky 2011: 5). Další hodnoty, které Česká republika prosazuje, nejsou pokládány za méně důležité. Jedná se například o nezcizitelnost přirozených lidských práv, princip vlády práva a obecné mezinárodní právo (tamtéž). Je tedy zřejmé, že se Česká republika snaží vystupovat jako aktivní subjekt v mezinárodních vztazích, který klade velký důraz na prosazování a respektování norem. Ve všech koncepcích zahraničněpolitického směřování Česká republika zmiňuje to, že je zapotřebí, aby mezinárodní prostor, ve kterém žijeme, splňoval následující: *„společenství míru, bezpečnosti, spolupráce, demokracie a prosperity“* (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky 1999: 2). Vyslovuje se také pro to, aby docházelo k jednání a následným činům, *„které povedou ke společenství, v němž jsou plně respektována lidská, občanská i sociální práva jednotlivců včetně práva na důstojný život ve zdravém životním prostředí“* (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky 1999: 2). Aby byl aktér v lidskoprávní oblasti brán vážně i na mezinárodním poli, tak je zapotřebí, aby vystupoval jako aktivní normativní subjekt jak směrem dovnitř, tak navenek. Stát, který chce prosazovat lidská práva, musí splňovat určitá kritéria. Musí se například zdržet tzv. dvojích standardů. Jinými slovy zkrátka není možné, aby dlouhodobě prosazoval lidská práva navenek a zároveň ve své domácí politice lidská práva porušoval (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky 2000: 3 – 4). Dalším důležitým požadavkem je důvěryhodnost daného státu. Důvěryhodnost státu je možné posuzovat a hodnotit podle komplexních zpráv o stavu lidských práv a dále podle toho, zda akceptuje a bere na vědomí mezinárodní závazky.

⁴⁶Ministerstvo zahraničních věcí, dostupné na:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/odbor_lidskych_prav.html (8. 3. 2014).

Podle oficiálních textů je zřejmé, že „*Česká republika si uvědomuje, že lidská práva jsou nedělitelná a jejich ochraně je zapotřebí aktivní, nápadité a dynamické politiky.*“ (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky 1999: 4). Aby Česká republika dostála svých ambicích a mohla se označovat za aktivního normativního aktéra, tak je zapotřebí, aby splňovala podmínku důvěryhodnosti a prosazování lidských práv navenek. Státy, které bývají dlouhodobě chápány jako důvěryhodné, jsou například Nizozemí a státy Skandinávie (Baehr 2000: 49).

Jejich důvěryhodnost je možné prezentovat na přijímání lidskoprávních smluv prostřednictvím Rady Evropy. Státy Skandinávie, respektive Norsko a Finsko přistoupily k 21 smlouvám, které se týkaly lidskoprávní oblasti, přičemž 2 ještě neprošly procesem ratifikace. Nizozemí nesouhlasilo a nepřistoupilo ke 2 smlouvám a procesem ratifikace neprošla jen 1. V případě České republiky je také patrná snaha o zlepšení své image. Česká republika nepřistoupila ke 4 smlouvám, 3 neprošly procesem ratifikace (Rada Evropy 2011). I když je nutné si uvědomit, že přistoupení státu ke smlouvám lidskoprávního charakteru ještě nemusí znamenat kdovíjaký průlom. K těmto smlouvám přistupují i státy, které nemají problém používat nejrůznější praktiky, které mají s ochranou lidských práv pramálo společného. Je nutné též říci, že přistupování k těmto mezinárodním smlouvám je v Evropě, kam řadíme Českou republiku, běžnější. Jde o již zavedenou praxi, která bývá hlídána různými sankčními mechanismy. S odlišnou situací se lze setkat ve Spojených státech amerických, o kterých bude pojednávat následující kapitola. Po revoluci se chtěla Česká republika vymezit vůči bývalému režimu, a tak byla ochotna podrobit se požadavkům, které na ní byly kladeny z evropské strany (European Council 1993: 12-13). Lidskoprávní problematika sehrála tedy důležitou roli při pádu komunismu. Rok 1989 a samotná Sametová revoluce se nesla v duchu toho, že *pravda a láska by měla zvítězit nad lží a nenávisť.* „*Otázka lidských práv i právního státu se stala otázkou přechodu k liberální demokracii a tržní společnosti. Je to patrné i z našeho hesla, kde spravedlnost chybí*“ (Přibáň 2001: 68).

Po revoluci došlo k právnímu ukotvení lidskoprávní problematiky a samotného uskutečnění norem, které se zabývaly oblastí lidských práv. Praktickým projevem byla Listina základních práv a svobod, která byla vyhlášena 16. prosince 1992 Federálním

shromážděním na základě návrhů České národní rady a Slovenské národní rady. Rokem 1993 byla vyhlášena jako součást ústavního pořádku České republiky.⁴⁷

Monopol v oblasti dohledu nad naplňováním jak Listiny základních práv a svobod, ale také Ústavy a všech norem lidskoprávního charakteru má Rada vlády pro lidská práva. Tato instituce vznikla v roce 1998 a skládá se z 21 členů, kteří reprezentují státní správu, odbornou a občanskou veřejnost. Dále se rovněž zaměřuje na to, jestli Česká republika opravdu splňuje mezinárodní závazky, ke kterým přistoupila.⁴⁸ Tento orgán při své práci vychází také ze spolupráce s nevládními neziskovými organizacemi lidskoprávního charakteru a také ze spolupráce s orgány územní samosprávy. Radě vlády pro lidská práva předsedá zmocněnec pro lidská práva a v kooperaci se Sekretariátem předkládá vládě například *konceptce dlouhodobého vývoje ochrany lidských práv s celostátní působností, návrhy jednotlivých opatření a podnětů ke zlepšení stavu dodržování lidských práv obecně a ke zlepšení postavení romských komunit ve společnosti, informace, návrhy a stanoviska v oblasti dodržování lidských práv a postavení romských komunit.*⁴⁹ Pro problematiku, která je v kompetenci Rady vlády pro lidská práva je možné zřídit pracovní skupiny a odborné výbory, které jsou nápomocny při řešení nejrůznějších problémů.⁵⁰

Parlament se v roce 1999 usnesl na Zákoně o veřejném ochránci práv, na základě kterého vznikla funkce veřejného ochránce práv.⁵¹ Zákon definuje veřejného ochránce práv jako „*ochránce, který působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá*

⁴⁷Listina základních práv a svobod, dostupné na: http://www.czp-msk.cz/pdf/uzitecne/listina_zakladnich_prav_a_svobod.pdf (8. 3. 2014).

⁴⁸Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace, Úmluvy o právech dítěte, Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

⁴⁹Zmocněnec vlády České republiky pro lidská práva, dostupné na: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/zmocnenecnenkyne-vlady-pro-lidska-prava-15656/> (8. 3. 2014).

⁵⁰Občanská a politická práva, Hospodářská, sociál. a kult. práva, Proti mučení a nelidskému zacházení, Pro práva dítěte, Pro práva cizinců, Pro lidská práva a biomedicínu, Sexuální menšiny, Proti diskriminaci - Pracovní a poradní orgány vlády České republiky, dostupné na: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/vybory/vybory-rady-vlady-cr-pro-lidska-prava-17502/> (8. 3. 2014)

⁵¹Veřejný ochránce práv, dostupné na: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/VOP/ZAKON_o_VOP.pdf (8. 3. 2014).

*principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.*⁵²

Česká republika při prosazování lidských práv vystupuje jako aktivní aktér mezinárodních vztahů a snaží se působit multilaterálně. Například podle Pštrosse (Pštross 2004: 212) je možné Českou republiku označit za aktivního aktéra. Další autoři jsou ve svém názoru mnohem zdrženlivější. Bílková (Bílková 2004: 182) tvrdí, že se Česká republika spíše snažila o to, aby co nejrychleji vstoupila do NATO a do EU, namísto toho, aby se soustředila na jeden z hlavních bodů české zahraniční politiky mezi lety 1993 až 2004. V tomto případě není možné brát kritiku autorky Bílkové až zas tak vážně, jelikož lidskoprávní problematiku, tedy ochranu a dodržování lidských práv, je nutné splnit, pokud chceme jako stát vstoupit jak do EU, tak do NATO. Již zmíněný multilaterální postoj je možné podle Pštrosse demonstrovat na podílu spolupráce s OSN, OBSE a Radou Evropy. Ze všech možných 174 smluv lidskoprávního charakteru podepsala Česká republika 117. Vzhledem k tomu, že kromě 6 smluv, všechny prošly procesem ratifikace, tak je možné říci, že Česká republika k této oblasti přistupuje zodpovědně a myslí to vážně. „*Bilance aktivit České republiky za poslední roky je příznivá. Platí to zejména pro iniciativu na půdě Komise OSN pro lidská práva, pro zasedání 3. Výboru Valného shromáždění OSN i pro spolupráci s Úřadem vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR)*“ (Pštross 2004: 212).

V lidskoprávní oblasti je možné pozorovat též spolupráci České republiky s nevládními organizacemi. Spolupráce ve větší míře narůstá po vstupu České republiky do Evropské unie, kde je tato oblast ukotvena programem EU – Evropská iniciativa pro demokracii a lidská práva.⁵³ Tento program vznikl v rámci EuropeAid a jeho hlavním úkolem je upevňovat demokracii a lidská práva ve třetích zemích. (Pštross 2004: 214). Na následujících řádcích je možné si pro ilustraci uvést několik málo organizací, se kterými Česká republika udržuje kontakt.

⁵²Tamtéž

⁵³European Initiative for Democracy and Human Rights - EIDHR

Jednou z nejvýznamnějších organizací, která působí na poli lidských práv, je Český helsinský výbor.⁵⁴ Tato organizace byla založena v roce 1988 jako Československý helsinský výbor a od roku 1993 působí v Praze. Byla založena československými nezávislými aktivisty v čele s profesorem Jiřím Hájkem, Václavem Havlem, Janem Šternem a dalšími. Ve svém působení de facto navazuje na Chartu 77 a na Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Od května 2001 je tato organizace součástí Evropské asociace na obranu lidských práv, která má sídlo v Bruselu. V této organizaci můžeme nalézt občanská sdružení států Evropské unie a Švýcarska, která se zabývají lidskoprávní problematikou. Hlavním cílem této organizace je „*usilovat o respektování principů přirozených práv člověka a jejich uplatňování ve společenském životě.*“ V prvních letech svého působení se organizace soustředila na rozpory různých zákonů s principy lidských práv (např. zákon shromažďovací, sdružovací, trestní). Při posuzování rozporů s principy lidských práv vycházeli z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a z Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Dnes má tato organizace padesát členů a působí především v oblasti „*dodržování lidských práv v ČR, boje proti rasismu a nesnášenlivosti, vězeňství a trestní justice, sociálního a právního poradenství a výchovy k lidským právům.*“⁵⁵ Organizace je také mimo jiné členem Mezinárodního helsinského výboru a publikuje každým rokem Výroční zprávu. Skládá se z několika členských sítí – České ženské lobby, Evropské asociace na obranu lidských práv (AEDH), Evropské sítě pro děti vězněných rodičů (Eurochips), Evropské sítě proti rasismu (ENAR) a Mezinárodní sítě proti nenávisti na internetu (INACH).⁵⁶

Další platformou, která se zabývá lidskoprávní problematikou je nevládní nezisková organizace Člověk v tísni. Jedná se o organizaci, která vznikla již v roce 1992 a její hlavní prioritou je pomáhat v krizových oblastech a snažit se přispívat k dodržování lidských práv jak v České republice, tak na celém světě. V České republice je organizace aktivní v tzv. Programech sociální integrace.⁵⁷ Co se týká zahraniční pomoci, tak je organizace aktivní ve více než 25 zemích po celém světě.

⁵⁴Helsinské výbory začaly vznikat již po roce 1975 po uskutečnění Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, kdy byla přijata Všeobecná deklarace lidských práv, kterou přijalo i Československo

⁵⁵Český helsinský výbor, dostupné na: <http://helcom.cz/o-nas/historie/> (8. 3. 2014).

⁵⁶Český helsinský výbor, dostupné na: <http://helcom.cz/o-nas/clenske-site/> (8. 3. 2014).

⁵⁷Člověk v tísni, dostupné na: <http://www.clovekvtisni.cz/cs/pomahame-v-cr> (8. 3. 2014).

Pokud se máme zaměřit pouze na oblast lidských práv, tak organizace působí od roku 1997 v Barmě a na Kubě, od roku 1998 v Bělorusku, od roku 2002 na Ukrajině, od roku 2006 v Podněsteří, od roku 2009 v Rusku a nakonec od roku 2011 v Libyi.⁵⁸ „Člověk v tísni také každoročně uděluje lidskoprávní cenu *Homo Homini* a je pořadatelem mezinárodního festivalu dokumentárních filmů o lidských právech *Jeden svět*.“⁵⁹ Cena *Homo Homini* je udělována významným osobnostem, které se podílely na ochraně lidských práv. Držitelem tohoto ocenění za rok 2012 je Ázerbájdžánský právník Intigam Alijev.⁶⁰

Neméně významnou lidskoprávní platformou, se kterou Česká republika spolupracuje, je Amnesty International. V této organizaci se sdružují lidé z celého světa na základě dobrovolnosti. Členové této organizace se snaží o systémové změny na státní, ale i na mezinárodní úrovni. Za tímto účelem pořádají různé akce a kampaně na podporu lidských práv.⁶¹

Česká republika také výrazně spolupracuje s Ligou lidských práv. Tato nezisková organizace oficiálně vznikla rokem 2000 a ihned po svém vzniku se začala soustředit na aktivity související s lidskoprávní problematikou. V počátku své činnosti se zaměřovala na ochranu práv dětí a oběti domácího násilí. Velké úspěchy zaznamenala též v oblasti policie. Později se začala zaměřovat rovněž na oblast školství, soudnictví a na práva pacientů a lidí postižených. Mezi její aktivity patří též právní pomoc. Rokem 2007 byla oficiálně přijata do Mezinárodní federace lidských práv⁶². Tato organizace se zkrátka soustředí na systémové změny, které by umožnili lidem prožít kvalitnější život v České republice.⁶³

Je zřejmé, že se Česká republika snaží být aktivním aktérem na mezinárodní scéně. Snaží se podporovat ochranu lidských práv a přispívat k nenásilnému řešení konfliktů, ale ne vždy je ve svém jednání úspěšná. Typickým příkladem, kdy se Česká republika neprojevila jako aktivní normativní aktér, je problém ohledně přijmutí

⁵⁸Člověk v tísni, dostupné na: <http://www.clovekvtsni.cz/cs/pomahame-v-zahranici?s=2&h=undefined> (8. 3. 2014).

⁵⁹Člověk v tísni, dostupné na: <http://www.clovekvtsni.cz/cs/lidska-prava> (8. 3. 2014).

⁶⁰Člověk v tísni, dostupné na: <http://www.clovekvtsni.cz/cs/lidska-prava/info/cena-homo-homini> (8. 3. 2014).

⁶¹Amnesty International, dostupné na: <http://www.amnesty.org/en/who-we-are> (8. 3. 2014).

⁶²FIDH – nejstarší organizace zabývající se lidskými právy, ve své činnosti vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv

⁶³Liga lidských práv, dostupné na: <http://llp.cz/o-nas/kdo-jsme/> (9. 3. 2014).

Římského statutu a následné přistoupení k Mezinárodnímu trestnímu soudu. I když se generální tajemník Kofi Annan vyslovil ke vzniku Mezinárodního trestního soudu následovně: *"Dlouholetý sen o ustavení Mezinárodního trestního soudu se konečně naplní. Máme naději, že trestáním vinných přinese ICC určitou úlevu obětem, jenž přežily, a společnostem, která se stala terčem zločinů. Ještě důležitější funkcí soudu však bude odstrašování dalších potenciálních válečných zločinců, aby žádný vládce, žádný stát, žádná junta ani armáda nikde na světě nemohli beztrestně pošlapávat lidská práva,"* tak proces přistupování České republiky byl velice zdrženlivý. Neúčast České republiky při vstupu a zahájení činnosti Mezinárodního trestního soudu byla v roce 2002 vnímána jako naprostá neschopnost vládních představitelů České republiky. Toto zásadní pochybení bylo vnímáno též jako problém při budoucím možném vstupu České republiky do Evropské unie.⁶⁴ Podrobněji se této problematice a zároveň důvodům, které znemožnily přistoupení k Mezinárodnímu trestnímu soudu, se budu věnovat v kapitole, která bude pojednávat přímo o Mezinárodním trestním soudu.

Je rovněž důležité zmínit změnu Ústavy. Do 31. května 2002 bylo možné považovat za závazné pouze takové mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, které byly ratifikované a vyhlášené. Od 1. Června 2002, podle článku 10 Ústavy ČR dochází ke změně: *„Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva“*. Jinými slovy lze říci, že můžeme mluvit o smlouvě lidskoprávního charakteru bez rozhodnutí Parlamentu České republiky. Podle článku 10 Ústavy tedy budou pro Českou republiku závazné právě ty smlouvy, které projdou procesem ratifikace a budou vyhlášeny.⁶⁵

⁶⁴Informační centrum OSN v Praze, dostupné na: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=845> (9. 3. 2014).

⁶⁵Periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace, dostupné na: http://lidskaprava.poradna-prava.cz/folder05/cerd_report_5.pdf. (10. 3. 2014).

6.2.2 Role Kanady

Kanada bere své závazky v oblasti dodržování a ochrany lidských práv naprosto vážně. Existuje několik mezinárodních mechanismů, za pomoci kterých je možné kontrolovat stav lidských práv, a které samozřejmě poskytují nezávislý pohled na stav lidských práv v Kanadě. Tyto mezinárodní mechanismy umožňují kanadské vládě přezkoumat ty právní předpisy nebo postupy, které by mohly být v rozporu s mezinárodními závazky. Jedná se například o Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech. Kanada je ochotná přijmout nezávislou kritiku a to jí přidává na důvěryhodnosti jak v domácí, tak v zahraniční politice. Je důležité zmínit, že to, co Kanada očekává od druhých, tak sama uplatňuje ve své domácí politice. Kanadský přístup k prosazování lidských práv probíhá jak bilaterální, tak multilaterální cestou. Bilaterální cestou se Kanada snaží ostatním státům pomoci, aby splnily své mezinárodní závazky v oblasti lidských práv prostřednictvím přímé podpory, která je použita na rozvoj demokratických institucí. Na multilaterální úrovni se Kanada snaží prosazovat a ochraňovat lidská práva na půdě Organizace spojených národů, Commonwealthu, Frankofonie i Organizace amerických států (OAS).⁶⁶

Odpovědný přístup Kanady je patrný již v procesu prosazení Všeobecné deklarace lidských práv. V tomto procesu byla velice významným aktérem. Po přijetí Všeobecné deklarace lidských práv se začala značně rozvíjet spolupráce s Organizací spojených národů. Kanada přistoupila ke všem sedmi hlavním úmluvám Organizace spojených národů o lidských právech.⁶⁷ Po ratifikaci těchto smluv samozřejmě souhlasila s jejich realizací a také s tím, že bude monitorovat jejich naplňování a pravidelně podávat zprávy Organizaci spojených národů. Naplňování smluv a ochrana lidských práv je zajišťována Kanadským zákonem o lidských právech, Kanadskou listinou práv a svobod, Oblastními zákony o lidských právech a Výborem úředníků pro lidská práva. Výbor úředníků pro lidská práva (CCOHR) byl zřízen v prosinci 1975 na konferenci o lidských právech v Ottawě. První setkání Výboru proběhlo v září 1976.

⁶⁶Oficiální stránka zahraničních věcí, obchodu a rozvoje Kanady, dostupné na: <http://www.international.gc.ca/rights-droits/commitment-engagement.aspx?lang=eng> (10. 3. 2014).

⁶⁷Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech; Mezinárodní pakt o občanských a politických právech; Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace; Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen; Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání; Úmluva o právech dítěte, a Úmluva o právech osob se zdravotním postižením.

Cílem tohoto Výboru je udržovat spolupráci v otázkách lidských práv na federální úrovni, na úrovni provincií a teritorií. Prostřednictvím tohoto Výboru se k vládám federace, provincií a teritorií dostávají informace o mezinárodních nástrojích, které se týkají oblasti lidských práv. Dále umožňuje sdílení informací o ratifikaci nových mezinárodních smluv o lidských právech a naplňování domácích smluv o lidských právech.⁶⁸ Výbor též umožňuje, aby se jednotlivá teritoria a provincie podílely na vypracování nových smluv o lidských právech. Své připomínky, návrhy úmluv nebo prohlášení o lidských právech mohou prostřednictvím tohoto Výboru předávat vládě a v průběhu přípravy nových mezinárodních úmluv o lidských právech jsou tyto připomínky konzultovány. Na práci tohoto Výboru se formálně nepodílejí žádné nevládní organizace, nicméně občanská společnost je vyzývána k tomu, aby vyslovila své názory na tuto problematiku.⁶⁹

V souvislosti se zlepšením kanadské image je nutné zmínit též platformu Human Security Network (HSN). Tato platforma je jakýmsi neformálním sdružením, které vzniklo v roce 1999 „na základě spolupráce mezi Kanadou a Norskem v kampani proti výrobě a použití a za odstranění nášlapných min“. Nyní se mezi členy HSN zařazuje celkem třináct států.⁷⁰ Prioritou těchto států je posilovat lidskou bezpečnost a za tímto účelem se snaží participovat na nejrůznějších programech, které lidskou bezpečnost posilují. Nesmíme opomenout snahu členů HSN začlenit lidskou bezpečnost do politiky Evropské unie. Jejich snaha probíhá v součinnosti s nevládními organizacemi, institucemi Evropské unie a dalšími členskými státy Evropské unie. Podařilo se jim například „přijetí evropské bezpečnostní strategie *A Secure Europe in a Better World, reforma rozvojové politiky EU* či *přijetí řady obecných zásad (tzv. Guidelines, týkajících se lidských a dětských práv*. Lidská bezpečnost byla mírně upozaděna poté, co byla vyhlášena válka terorismu. Obrat v politice Evropské unie nastal v roce 2004, kdy Evropské unii předsedalo Irsko a Nizozemsko. V současné době se HSN soustředí na následující témata: „*Podpora a účast na plnění Rozvojových cílů tisíciletí, pomoc dětem zasaženým ozbrojeným konfliktem, rozvoj mezinárodního*

⁶⁸Výbor úředníků pro lidská práva v Kanadě, dostupné na:
<http://www.pch.gc.ca/eng/1355256857893/1355257172114> (10. 3. 2014).

⁶⁹Tamtéž

⁷⁰Kanada, Chile, Kostarika, Irsko, Jordánsko, Mali, Nizozemsko, Norsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko, Švýcarsko, Thajsko. Jihoafrická republika je pozorovatelem.

humanitárního práva a norem lidských práv, předcházení vypuknutí ozbrojených konfliktů atd.“ (Waisová 2006: 58 – 73).

Pokud bychom navázali na strategie a agendu HSN, tak je možné Kanadu označit jako iniciátora založení Mezinárodního trestního soudu (Waisová 2005: 132-133).

Další významným počinem, který přispěl k tomu, že Kanada je chápána jako důvěryhodný a spolehlivý normativní aktér mezinárodního systému, je Mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu (ICISS). Tento orgán byl ustaven z iniciativy Kanady na 55. Zasedání Valného shromáždění OSN v roce 2000 (na „Shromáždění tisíciletí“). Kanadský premiér J. Chrétien založením tohoto orgánu reagoval na doporučení generálního tajemníka Kofi Annana. ICISS vzniklo proto, aby mohlo mezinárodní společenství řešit porušování mezinárodního humanitárního práva a lidských práv. V rámci ICISS byla v roce 2001 vypracována zpráva Povinnost ochrany (The Responsibility to Protect) (viz International Commission on Intervention and State Sovereignty 2001). V této zprávě se ICISS zabývá problémem: *„Představuje-li humanitární intervence skutečně nepřijatelný zásah do suverenity, jak máme reagovat tváří v tvář takovým situacím, jakých jsme byli svědky ve Rwandě či ve Srebrenici, při hrubém, masivním a systematickém porušování lidských práv, které protirečí všem principům, na nichž je založeno naše pojetí společné lidskosti?* (Annan 2000: 48). Ve zprávě je uvedeno, za jakých podmínek je možné podniknout ozbrojený zásah, abychom v dané zemi ochránili lidská práva. Tato zpráva patří nesporně k důležitým dokumentům, které se zabývají lidskými právy, které zavazují všechny členy mezinárodního společenství.

I když se Kanada prezentuje jako demokratická země, která se snaží jít ostatním příkladem a tlačí na ostatní země, aby ochraňovaly a dodržovaly lidská práva, tak ve skutečnosti i taková země jakou je Kanada, má v této oblasti určité mezery. Po nástupu konzervativce Stephena Harpera na post ministerského předsedy upadá již tradiční zájem o lidskoprávní oblast a ochrana lidských práv je odsouvána do pozadí. S nástupem konzervativců dochází k narušování demokracie a lidských práv. Kanada po roce 2005 přestává aktivně prosazovat lidská práva a dokonce porušuje mezinárodní dokumenty a úmluvy. Typickým příkladem je kanadský ministr pro

přistěhovalectví a multikulturalismus Jason Kenney, který se v roce 2012 pokoušel navrhnout zákon, který hrubě porušuje lidská práva. Jedná se o návrh zákona C-31 a pokud by tato právní norma, která se týká imigračního zákona, byla schválena, tak by došlo k znevýhodnění a diskriminaci uprchlíků a žadatelů o azyl. Na nesprávnost vládní politiky ohledně tohoto případu upozorňuje organizace Human Right Watch, která tlačí na kanadskou vládu, aby se k tomuto zákonu nepřikláněla.⁷¹ Je důležité zmínit, že toto jednání kanadských konzervativců může mít negativní dopady i z globálního hlediska. Kanada porušuje lidská práva, je vzorem v lidskoprávní oblasti pro ostatní země, tak proč by ostatní země nemohly jednat podobným způsobem jako ona? Předkládaný návrh zákona ministra Jasona Kenneyho porušuje lidská práva hned několikrát. Zákon porušuje článek 31 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, jelikož deklaruje možnost zadržení uprchlíků a žadatelů o azyl až na jeden rok. Rozpor vidíme na první pohled, pokud se podíváme na citaci zmiňovaného článku: „1. Smluvní státy se zavazují, že nebudou stíhat pro nezákonný vstup nebo přítomnost takové uprchlíky, kteří přicházejí přímo z území, kde jejich život nebo svoboda byly ohroženy ve smyslu článku 1, vstoupí nebo jsou přítomni na jejich území bez povolení, za předpokladu, že se sami přihlásí bez prodlení úřadům a prokáží dobrý důvod pro svůj nezákonný vstup nebo přítomnost. 2. Smluvní státy nebudou na pohyb takových uprchlíků uplatňovat jiná omezení, než jaká jsou nezbytná, a taková omezení budou uplatněna pouze do té doby, než jejich postavení v zemi bude upraveno, nebo než obdrží povolení vstupu do jiné země. Smluvní státy povolí takovým uprchlíkům rozumnou lhůtu a poskytnou všechny potřebné prostředky k získání povolení vstupu do jiné země.“⁷² Zadržení uprchlíka či žadatelé o azyl je v rozporu s mezinárodním právem. Kanada se prezentuje jako demokratický stát a tak by se nemělo stát, že bude člověk zadržován bezdůvodně. V souvislosti s tímto je návrh zákona v rozporu s článkem 9 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech: "Každý, kdo je zatčen nebo se nalézá ve vazbě, má právo na řízení před soudem tak, aby soud mohl rozhodnout bez prodlení o právoplatnosti jeho zadržení a

⁷¹ Dopis HRW kanadským poslancům, dostupné na: http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/C-31%20Letter%20to%20Canadian%20MPs%20-%20March%2016%202012_0.pdf (20. 3. 2014).

⁷² Úmluva o právním postavení uprchlíků, dostupné na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/uprchlici.pdf> (20. 3. 2014).

nařídít jeho propuštění, jestliže vazba není zákonná."⁷³ Postup podle nového návrhu zákona je tedy protizákonný. Zákon se dále zmiňuje o možnosti získání trvalého pobytu. I když je uchazeči o trvalý pobyt přiznán statut uprchlíka, tak ještě nemá vyhráno. Zákon totiž znemožňuje nově příchozím do země žádat o trvalý pobyt celých pět let. V tomto případě vidíme rozpor s Úmluvou o právním postavení uprchlíků, konkrétně s článkem 34, který pojednává o udělení státní příslušnosti: „*Smluvní státy se zavazují co nejvíce usnadňovat uprchlíkům asimilaci a udělení státního občanství. Vyvinou zejména veškerou snahu o urychlení řízení o udělení státního občanství a o co možná největší snížení poplatků a nákladů tohoto řízení.*“⁷⁴ Po dobu těchto stanovených pěti let se uprchlíkovi a celé jeho rodině nedostává sociální a humanitární pomoci. Ve finále se jedná o rok držení ve vazbě a pět let nemožnosti žádat o trvalý pobyt. V této době dochází k hrubému porušování lidských práv. Zákon se v navrhované podobě zmiňuje také o možnosti zadržet uprchlíka, který překročil věk 16ti let. Toto jednání je v rozporu s článkem 37 Úmluvy OSN o právech dítěte.⁷⁵ Dále se podle nového návrhu zákona bude posuzovat, zda nově příchozího uprchlíka či žadatele o azyl navrátit do země původu. Uprchlíci ze zemí EU budou navraceni do své vlasti, jelikož se podle nového návrhu zákona jedná o bezpečnou oblast. Další důvody (např. rasismus) se zohledňovat nebudou. Bezpečnost bude měřena dle ekonomických ukazatelů, takže do Indie či Číny budou uprchlíci navraceni, jelikož se jedná o významné společníky Kanady. Návrh zákona se zmiňuje rovněž o podmíněném azylu, který je také v rozporu s občanskými právy. Takovýto azyl zaniká právě ve chvíli, kdy se dojde k závěru, že již není nutné azylanta chránit před jeho původní vlastí a nastává deportace. Toto je zejména v rozporu s Úmluvou o právním postavení uprchlíků. Z tohoto návrhu zákona ministra Jasona Kenneyho je tedy zřejmé, že prosazování a ochrana lidských práv je v ohrožení dokonce i v Kanadě.

Na porušování lidských práv ze strany Kanady upozorňuje i organizace Amnesty International: „*V Kanadě desítky původních kmenů brání výstavbě ropovodu*

⁷³ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, dostupné na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf> (20. 3. 2014).

⁷⁴ Úmluva o právním postavení uprchlíků, dostupné na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/uprchlici.pdf> (20. 3. 2014).

⁷⁵ Úmluva OSN o právech dítěte, dostupné na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf> (20. 3. 2014).

*spojujícího provincie Alberta a Britská Kolumbie, neboť plánovaná trasa vede přes jejich území. V době, kdy by se vlády měly učit od původních obyvatel vztahu k přírodním zdrojům, je situace přesně opačná a domorodé komunity jsou stále utlačovány.*⁷⁶ Omezováním lidských práv v Kanadě se zabývá organizace Human Right Watch ve své Světové zprávě 2014. Organizaci HRW znepokojuje několik otázek, které souvisejí s porušováním lidských práv. První bod, který je ve zprávě řešen, je násilí páchané na domorodých ženách a dívkách. Uvádí se zde, že v Kanadě bylo zavražděno nebo záhadně zmizelo bezmála 600 žen domorodého původu. Mnoho vražd a zmizení se událo mezi lety 1960 a 1990, ale k těmto incidentům dochází i po roce 2000. Kanadské konzervativní vládě je vyčítáno, že jí chybí jasný směr a stanovení priorit pro to, aby se situace řešila. Od konzervativních zástupců kanadského parlamentu přichází prohlášení a projevy, ale situace se neřeší. V červenci 2013 došlo dokonce k zamítnutí projednávání případů zmizelých a zavražděných domorodých žen ze strany federální vlády, provincií a teritorií. Je zde zmíněna také kritika RCMP (Royal Canadian Mounted Police), jejichž členy obviňuje ze sexuálního zneužívání domorodých žen a z nepřiměřeného použití síly. V roce 2013 byla do Kanady vyslána delegace Výboru pro odstranění všech forem diskriminace žen a delegace Interamerické komise pro lidská práva, aby danou situaci prošetřil. Více než tucet zemí, včetně Nového Zélandu a Švýcarska, na problém násilí na domorodých ženách a dívek v Kanadě upozorňuje prostřednictvím Rady OSN pro lidská práva.⁷⁷ Další otázka, která znepokojuje HRW je zneužívání lidských práv v oblasti těžebního průmyslu.⁷⁸ HRW upozorňuje, že kanadská vláda nemonitoruje a nereguluje postupy kanadských těžařských společností působících v zahraničí v oblasti lidských práv. Jedinou akcí kanadské vlády v této oblasti bylo zřízení úřadu korporátní společenské

⁷⁶ Zpráva Amnesty International, dostupné na:

<http://www.amnesty.org/en/library/asset/POL10/002/2013/cs/8af2b703-8ba1-4050-a950-9ed42845eee3/pol100022013cs.pdf> (20. 3. 2014).

⁷⁷ HRW, World Report 2014: Kanada, dostupné na: <http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/canada> (20. 3. 2014).

⁷⁸ Výtka směřuje k roku 2011, kdy bylo zdokumentováno tvrzení, že bezpečnostní strážce zaměstnané kanadským těžebním gigantem *Barrick Gold* měly znásilňovat ženy na místě těžby v oblasti Papua Nová Guinea. Společnost se od té doby snažila podniknout kroky, které by zabránily dalšímu zneužívání a přislíbila poskytnout náhradu desítkám žen, které se staly oběťmi sexuálního násilí. Plán společnosti *Barrick Gold* byl kritizován ze strany aktivistů, jelikož ženy, které se rozhodly přijmout náhrady, se zavázaly, že se nebudou žádným způsobem podílet na občanskoprávní žalobě proti společnosti.

odpovědnosti v roce 2009. Dále je ve zprávě věnováno místo právu domorodých obyvatel.⁷⁹ Další znepokojující otázka se týká svobody náboženství. V září 2013 byl vládou Quebecu představen zákon, který by zasahoval do svobody náboženského vyznání zákazem zobrazovat nápadné náboženské symboly ze strany státních zaměstnanců. Podle HRW se jedná o diskriminační zákon, který porušuje lidská práva.⁸⁰

6.3 Role Evropské unie

Oblast lidských práv je pro Evropskou unii velice důležitá. Lidská práva musí dodržovat a chránit každý stát, který je členem a samozřejmostí je to, že jsou stejné nároky kladeny i na stát, který chce do tohoto společenství vstoupit.⁸¹ „Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.“⁸²

Ochrana základních práv v Evropské unii je zajišťována Listinou základních práv Evropské unie a na úrovni států se o ochranu starají ústavní dokumenty jednotlivých členských států. Listina základních práv Evropské unie byla vyhlášena Evropskou radou, Komisí a Parlamentem v roce 2000 na zasedání v Nice. Jedná se o text, který má doplňovat Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv, která byla přijata

⁷⁹ V souvislosti s touto otázkou se federální vláda Kanady omluvila za školský systém z 18. a 19. století, kdy bylo přibližně 150 tisíc domorodých dětí odebráno rodinám a umístěno ve školách, kde jim bylo zakázáno mluvit jejich vlastními jazyky, anebo praktikovat jejich kulturu a zvyky. Mnoho z dětí utrpělo fyzické i sexuální násilí. V roce 2013 vyšla najevo informace, že některé děti byly ve 40. a 50. letech podrobeny lékařským experimentům. Domorodé obyvatelstvo kritizuje Kanadu, že nerespektuje dohody, nekonzultuje s nimi své kroky, nevěnuje dostatečnou pozornost zabezpečení původního obyvatelstva a problémům vzdělávání v odlehklých a venkovských oblastech.

⁸⁰ HRW, World Report 2014: Kanada, dostupné na: <http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/canada> (22. 3. 2014).

⁸¹ Oficiální internetová stránka Evropské unie, dostupné na: http://europa.eu/pol/rights/index_cs.htm (10. 3. 2014).

⁸² Oficiální internetová stránka Evropské unie, dostupné na: http://europa.eu/pol/pdf/qc3209190csc_002.pdf#page=18 (10. 3. 2014).

Radou Evropy. V preambuli Listiny se můžeme dočíst, že „*Unie se zakládá na nedělitelných a všeobecných hodnotách lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity; spočívá na zásadách demokracie a právního státu. Do středu své činnosti staví jednotlivce tím, že zavádí občanství Unie a vytváří prostor svobody, bezpečnosti a práva.*“ Při přípravě této Listiny se ještě nevědělo, jaký bude mít Listina status. Byla přijata jako doporučení a referenční text. Až se schválením Lisabonské smlouvy začala být Listina právně závazná pro všechny členské státy Evropské unie. Působení Evropské unie v oblasti lidských práv bývá každým rokem vypracováno ve výroční zprávě. Tyto každoroční zprávy hodnotí stav lidských práv a jejich ochranu.⁸³

Evropská unie deklaruje, že je nutné, aby se ochraně lidských práv věnovaly všechny orgány Evropské unie. Orgánům v této činnosti poskytuje pomoc a odborné znalosti v oblasti lidských práv Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA). Tato agentura byla zřízena v roce 2007 nařízením Rady a svou činností nahrazuje Evropské středisko pro sledování rasismu a xenofobie (EUMC).⁸⁴

Lidskými právy se v rámci Evropské unie zabývá též Evropský veřejný ochránce práv. V současnosti je tímto veřejným ochráncem práv žena Emily O'Reillyová a zabývá se „*stížnostmi občanů, podnikatelů a organizací z EU a pomáhá odhalit případy špatného úředního postupu, kdy orgány, instituce, úřady a agentury EU přestoupily zákon, nedržely se zásad správného řízení nebo porušily lidská práva.*“⁸⁵

Pro Evropskou unii je též samozřejmostí vyžadovat dodržování a ochranu lidských práv od zemí, se kterými má uzavřené obchodní a jiné smlouvy. Při nerespektování těchto ustanovení neváhá na nespolupracující státy uvalit sankce.⁸⁶

V oblasti lidských práv Evropská unie využívá též pomoci Evropského nástroje pro demokracii a lidská práva. Tento nástroj finančně podporuje rozvoj demokracie a usiluje o ochranu lidských práv a svobod a působí místo Evropské iniciativy pro

⁸³Oficiální internetová stránka Evropské unie, dostupné na: http://europa.eu/pol/rights/index_cs.htm (11. 3. 2014).

⁸⁴Oficiální internetová stránka Evropské unie, dostupné na: http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/l14169_cs.htm (11. 3. 2014).

⁸⁵Oficiální internetová stránka Evropské unie, dostupné na: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/ombudsman/index_cs.htm (11. 3. 2014).

⁸⁶Evropská unie takto uvalila sankce na Írán a Bělorusko.

demokracii a lidská práva. Evropská unie definuje tuto spolupráci jako formu občanského dialogu. V lidskoprávní oblasti se snaží spolupracovat rovněž s nevládními organizacemi.⁸⁷ Evropská unie též vede dialogy o problematice lidských práv se třetími zeměmi.⁸⁸

V oblasti ochrany a dodržování lidských práv je nutné uvést též podporu Evropské unie při vzniku Mezinárodního trestního soudu. Tyto dvě instituce mezi sebou rovněž uzavřely Dohodu o spolupráci a pomoci.⁸⁹ Z výše uvedeného je možné usoudit, že Evropská unie je spolehlivým a důvěryhodným aktérem mezinárodního systému, který se snaží prostřednictvím soft power o prosazení norem lidských práv, a který usiluje o jejich dodržování a ochranu. Evropská unie již od samotného vzniku Evropského společenství vychází mimo jiné ze Všeobecné deklarace lidských práv. Evropskou unii můžeme nalézt jako hlavního aktéra též při vzniku Helsinského režimu lidských práv (viz Helsinský efekt). Na základě výše uvedeného můžeme považovat Evropskou unii za nestranného aktéra, který se snaží o šíření norem lidských práv. Nicméně ani Evropská unie není bezchybný aktér a některé problémy se jí zkrátka řešit nedaří. Jedním z problémů, na který v roce 2006 upozornila organizace Amnesty International, je zapojení některých evropských zemí do porušování lidských práv.⁹⁰ Tyto evropské země byly zapojeny do utajených letů, během kterých byli deportováni zajatci do USA bez jakéhokoliv soudního řízení. Claudio Cordone, ředitel Amnesty International pro výzkum uvádí, že: „*Evropa se často označuje za ochránkyni lidských práv. Nyní vyšla najevo nepříjemná pravda, že bez pomoci Evropy řada lidí nemusela být vystavena mučení ve věznicích v různých částech světa.*“ AI vyzývá EU, aby začala regulovat

⁸⁷ Oficiální stránky Evropského nástroje pro lidská práva, dostupné na: <http://www.eidhr.eu/whatis-eidhr> (11. 3. 2014).

⁸⁸ „dialog obecného charakteru na základě smluv, dohod či úmluv nebo strategických partnerství; strukturované dialogy zaměřené výhradně na lidská práva; dialogy ad hoc zabývající se tématy, která souvisejí se společnou zahraniční a bezpečnostní politikou (SZBP); dialogy v rámci zvláštních vztahů založené na podstatné shodě názorů.“ Dostupné na:

http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/human_rights_in_third_countries/r10115_cs.htm (11. 3. 2014).

⁸⁹ Oficiální internetová stránka Evropské unie, dostupné na:

http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/human_rights_in_third_countries/dh0005_cs.htm (11. 3. 2014).

⁹⁰ Zapojeny byly Německo, Itálie, Švédsko, Velká Británie Makedonie, Bosna a Hercegovina a Turecko

aktivitu národních i zahraničních tajných služeb.⁹¹ I když zmíněné evropské země odmítají, že by k nějaké spolupráci s USA docházelo, tak ze získaných informací je zřejmé, že byly do utajených letů zapojené a porušily tak mezinárodní právo.⁹² Další problém, který EU nezvládá řešit, jsou trestné činy páchané vůči LGBTI komunitě.⁹³ O tomto problému se AI zmiňuje ve své zprávě ze září 2013. Marco Perolini, expert AI na lidská práva v Evropě a Střední Asii, ve zprávě uvádí, že: *„násilí motivované nenávistí má dlouhodobý a zvláště ničující dopad na oběti. Ani evropská legislativa, ani zákony mnoha členských států však nepovažují trestné činy vůči osobám s jinou sexuální orientací nebo genderovou identitou za zločiny z nenávisti. To je nepřijatelné, protože sexuální orientace a genderová identita jsou jedním ze základních lidských práv, která mají být chráněna mezinárodním právem.“* AI upozorňuje na nedostatečné zákony evropských zemí, ve kterých nejsou zločiny páchané vůči LGBTI komunitě chápány jako zločiny z nenávisti a také, že EU nemá pro řešení těchto zločinů dostatečné standardy. Marco Perolini uzavírá zprávu AI slovy: *„EU a její členské státy nedokážou naplnit svou povinnost bojovat proti diskriminaci, aniž by přijaly příslušná opatření proti všem formám trestných činů z nenávisti. Současný dvojitý metr vzbuzuje dojem, že některé druhy násilí si zaslouží méně pozornosti a ochrany, než jiné. Pro Evropskou unii, která se pyšní tím, že podporuje rovnost a zapojení všech, je to nepřijatelné.“*⁹⁴ Dále AI naráží na nedodržení lidskoprávních závazků ze strany EU v případě zadržování migrantů a jejich navracení zpět do vlasti. AI požaduje od EU větší transparentnost na evropských hranicích a dohled nad tím, jak se zachází s uprchlíky, migranty a žadateli o azyl.⁹⁵ Podle zprávy AI, *„Mezinárodní selhání: Syrská uprchlická krize“*, *„EU v roli zachránce v případě Syrské krize selhala. Těm, kdo ztratili vše kromě života, by měla poskytnout bezpečný přístav. Počet uprchlíků,*

⁹¹ Oficiální internetová stránka AI, Některé evropské země jsou zapojeny do porušování lidských práv, dostupné na: <http://www.amnesty.cz/z197/nektere-evropske-zeme-jsou-zapojeny-do-poruvani-lidskych-prav> (22. 3. 2014).

⁹² Některé povolily použít svá letiště a vzdušný prostor, jiné přímo spolupracovaly při zatýkání nebo únosech lidí a předávaly je americkým bezpečnostním službám.

⁹³ LGBTI komunita - homosexuálové, bisexuálové, transsexuálové a intersexuálové.

⁹⁴ Zpráva Amnesty International, Because of who I am – homophobia, transphobia and hate crimes in Europe, dostupné na: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR01/014/2013/en/c256ac8a-9555-4955-8131-c1d2deee6d5d/eur010142013en.pdf> (22. 3. 2014).

⁹⁵ Amnesty International, dostupné na: <http://www.amnesty.cz/z783/chrante-migranty-na-periferii-evropy-vyzyva-amnesty-evropskou-unii> (22. 3. 2014).

keré je připravena přijmout, je ale žalostný.“ řekl generální tajemník Amnesty International Salil Shetty. Do EU se totiž podařilo dostat 12 000 uprchlíků, ve skutečnosti jich je ale 2,3 milionu.⁹⁶ Na základě této situace Evropská rada přijala určitá opatření, ale podle AI závěry Evropské rady z 25. října 2013 nepřinášejí žádné konkrétní kroky k vyřešení. Ředitel evropské kanceláře AI Nicolas Beger uvádí, že: „Prioritou Evropy není záchrana životů nebo ochrana lidí na hranicích, ale ochrana hranic. Vítězí úkol zabránit lidem za každou cenu, aby přijeli do Evropy, přestože ti lidé mohou potřebovat ochranu a bezpečí.“⁹⁷

6.4 Role mezinárodních nevládních organizací lidských práv

V současné době existuje mnoho nevládních organizací, které se zabývají prosazováním a ochranou lidských práv. Vycházejí z norem lidských práv, které jsou obsažené ve Všeobecné deklaraci lidských práv, a jejich vliv je v mezinárodních vztazích značný. Tyto organizace nejsou zakládány za účelem vytvořit a rozdělit zisk. Tyto organizace jsou nezávislé na státu a tato nezávislost jim zajišťuje větší důvěryhodnost. Tyto organizace jsou specializované, využívají odborně vyškolených lidí a zaměřují se na nějaký užší problém. Z tohoto důvodu se na tento typ organizací ve většině případů obracejí státní aktéři při neschopnosti řešit nějaký náhlý problém. Vzájemná spolupráce státních aktérů s těmito organizacemi je proto nezbytná. V následující kapitole se budu zabývat dvěma největšími a nejvýznamnějšími organizacemi tohoto typu.

6.4.1 Amnesty International

Amnesty International je největší organizací, která je součástí mezinárodního hnutí a snaží se o ochranu lidských práv napříč celou planetou. Salil Shetty, generální tajemník AI tvrdí, že *„síla akcí Amnesty International spočívá v jejich masivnosti a*

⁹⁶ Amnesty International, dostupné na: <http://www.amnesty.cz/z851/pevnost-zvana-evropa-ostudne-zachazeni-se-syrskymi-uprchliky> (22. 3. 2014).

⁹⁷ Amnesty International, dostupné na: <http://www.amnesty.cz/z838/zavery-evropske-rady-k-migraci-pro-evropu-nedustojne-zazrak-se-nekona> (22. 3. 2014).

schopnosti mobilizovat veřejnost. Společné akce milionů lidí nelze jen tak umlčet,“ Své zastoupení a pobočky má ve více než 150 zemích a regionech a v současné době čítá přes 3 miliony členů. *„Amnesty International je dobrovolným hnutím lidí z celého světa, kterým není lhostejné porušování lidských práv, a chtějí se mu postavit. Proto vedou kampaně, pořádají veřejné akce, zastávají se obětí bezpráví a usilují o systémové změny na úrovni států i mezinárodního společenství. Práce Amnesty International se zakládá na spolehlivém výzkumu.*“⁹⁸ Amnesty International se tedy snaží začlenit do své činnosti veřejnost. Je několik způsobů, jakými může veřejnost přispět k prosazování a ochraně lidských práv – aktivismus, vytváření místních skupin a organizace aktivistických skupin. Aktivně se můžeme rovněž zapojit prostřednictvím sociální sítě. Sociální sítě hrají v současné době velkou roli při upozorňování na nějaký problém. *„Ze sociálních sítí získáváme průměrně 55% podpisů našich petic. Ty potom putují na papíře ve skutečných dopisech adresátům.*“

Amnesty International vydává rovněž každým rokem výroční zprávu (Amnesty International Report), která nám mapuje, v jakém stavu jsou lidská práva ve 159 zemích světa. Při vypracovávání této zprávy se vychází zejména z dokumentací a studií, které byly provedeny pracovníky Amnesty International v předešlém roce.⁹⁹ *„Na svůj výzkum stavu lidských práv nepřijímá prostředky od vlád a uplatňuje přísná pravidla pro přijímání finančních darů.*“ Ve své činnosti vychází z několika základních principů, které jsou pro ni důležité. Jedná se konkrétně o *„princip univerzality a nedělitelnosti lidských práv, mezinárodní solidarity, nestrannosti, nezávislosti a spolehlivého výzkumu.*“¹⁰⁰

Organizace Amnesty International vznikla v roce 1961 z podnětu britského právníka Petera Benensona, který se ohradil proti tomu, že došlo k uvěznění dvou portugalských studentů proto, že přijeli v roce 1961 na svobodu. Svůj nesouhlas vyjádřil v novinách The Observer článkem „Zapomenutí vězni“. Na základě tohoto článku vypukla kampaň „Žádost o amnestii 1961“. Tato kampaň zaznamenala značný úspěch a vedla ke vzniku Amnesty International. *„Prvních deset let existence AI*

⁹⁸Amnesty International, dostupné na: <http://www.amnesty.cz/lidska-prava> (12. 3. 2014).

⁹⁹Amnesty International, dostupné na: http://www.lidskaprava.cz/uploads/03_dokumenty/04_uvod/AMNESTY-REPORT-2012_EN.pdf (12. 3. 2014).

¹⁰⁰Amnesty International, dostupné na: <http://www.amnesty.cz/lidska-prava/> (12. 3. 2014).

znamenal nárůst hnutí vyrůstajícího z malé skupiny dobrovolníků v Londýně vedené samotným Petrem Benensonem až na 18 národních poboček a 850 skupin ve více než 27 zemích. Hnutí neztrácelo čas a jen rok po jeho ustavení byly vyslány první výzkumné mise do Ghany, Československa, Portugalska a východního Německa.

Pozorovatel byl poslán i k soudu Nelsona Mandely.¹⁰¹ Nedlouho poté se dočkala mezinárodního uznání. V roce 1964 získala poradní status v Organizaci spojených národů a v roce 1965 v Radě Evropy. Do roku 1965 se zabývala dvěma tisíci případy tzv. vězňů svědomí. Tato pracovní definice označovala osoby, které byly vězněny pro své přesvědčení. V roce 1969 se organizaci podařilo získat poradní status v UNESCO. „Příštích deset let bylo obdobím mimořádného růstu co do velikosti AI jako hnutí a jeho dopadu a šíře práce. Do konce roku 1981 hnutí získalo přes 250.000 členů, podporovatelů a příznivců ve více než 150 zemích nebo teritoriích.“ V roce 1973 Amnesty International zorganizovala tzv. „Urgentní akci“. Tento program se vyznačoval rychlostí při mobilizaci lidí, pokud byla ohrožena lidská práva. Program se ještě více zefektivnil po zapojení nejrůznějších známých osobností.¹⁰²

Úspěchy Amnesty International byly doceněny v roce 1977, kdy jí byla udělena Nobelova cena míru „za přínos k zajištění svobody, spravedlnosti, a tím i míru ve světě“, a v roce 1978 cena OSN za „vynikající přínos v oblasti lidských práv“ (tamtéž).

„V této dekádě (1982 – 1991) proběhly změny na mezinárodní aréně spojené s pádem Sovětského svazu, což vedlo k založení více než 40 skupin AI v tomto regionu. Pokračoval růst AI z 250.000 členů podporovatelů, členů a aktivistů v roce 1981 na přibližně 700.000 v roce 1990. Bylo ustanoveno dalších 17 poboček.“ V roce 1991 se Amnesty International rozhodla, že bude při své činnosti zohledňovat všechna práva, která jsou sepsána ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Mezi lety 1992 až 2001 byla velice aktivní při vzniku Mezinárodního trestního soudu (viz Mezinárodní trestní soud) a od roku 2001 posílila svůj mandát (tamtéž). Mezi lety 2002 až 2011 začíná reflektovat novou problematiku a zahajuje mnoho nových kampaní, které jsou

¹⁰¹Amnesty International, dostupné na: <http://zeme.amnesty.cz/soubor-320> (12. 3. 2014).

¹⁰²„K Amnesty International se připojilo mnoho známých komiků, umělců a hudebníků, jako je Peter Gabriel, Duran Duran, Mark Knopfler, Bob Geldolf, Eric Clapton, Phil Collins nebo Monty Python.“ Dostupné na: <http://zeme.amnesty.cz/soubor-320> (12. 3. 2014).

zaměřeny na lidskou důstojnost nebo na odpovědnost firem za dodržování lidských práv (tamtéž).

Nesmíme opomenout rovněž vzájemné partnerství Amnesty International a Organizace spojených národů. OSN poskytuje AI legitimitu a podporuje její činnost. AI se zase zasazuje pomocí svých odborníků o prosazení různých smluv, které jsou založeny na stejných hodnotách jako OSN. Jde tedy o partnerství vzájemně výhodné. V roce 2006 OSN přijala Mezinárodní úmluvu o ochraně všech osob před nuceným zmizením. O rok později přijímá Valné shromáždění OSN rezoluci, ve které vyzývá státy ke zrušení trestu smrti. Úspěch v této oblasti vztahů byl rovněž zaznamenán v druhé polovině roku 2013, kdy byla uzavřena Smlouva o obchodu se zbraněmi. *„Toto je historický okamžik. Po mnoha letech kampaní a přesvědčování většina států souhlasila, že přijme globální smlouvu, která pomůže zabránit páchání násilností a zvěrstev,“* prohlásil Brian Wood, odborník Amnesty International na problematiku zbraní. *„Navzdory tomu, že se Írán, KILDR a Sýrie pokusily v minulých dnech cynicky snahu zmařit, většina států ukázala významnou podporu téhle smlouvě, která je založena na dodržování lidských práv a může zachraňovat životy,“* dodal Wood.¹⁰³

Pro Amnesty International je rovněž důležitá spolupráce v problematice lidských práv s Evropskou unií. Již v roce 1985 začíná s organizací projektu, který se zaměřuje na ochranu a dodržování lidských práv v prostoru Evropské unie. Amnesty International se snaží o to, aby byla otázka dodržování lidských práv přezkoumána jak v členských zemích Evropské unie, tak v zemích, které usilují o členství. Dále Amnesty International – sekce EU pokrok a vyhlídky v politice lidských práv Evropské unie – poukazuje na potřebu zaměřit se na hodnoty lidských práv a demokracie, na kterých je Evropská unie postavena (Chocholáčová 2004: 60 – 61).

6.4.2 Human Rights Watch

Human Rights Watch je velice významná nevládní nezisková organizace zabývající se ochranou lidských práv. Tato organizace není dotovaná státem, příspěvky

¹⁰³Amnesty International, dostupné na: <http://www.amnesty.cz/z775/smlouva-o-obchodu-se-zbranemi-nakonec-uspesna-ve-valnem-shromazdeni-osn> (12. 3. 2014).

jí plynou od soukromých dárců a nadací všude po světě.¹⁰⁴ Organizace spolupracuje se 400 odborníky z celého světa. Mezi odborníky organizace se řadí právníci, novináři, akademikové a specialisté na problematiku lidských práv. Tito odborníci se zabývají vyšetřováním systematického porušování lidských práv a provádějí zjišťovací mise. Jsou nestranní a podávají zprávy o stavu lidských práv. Zjištěná fakta jsou poté použita k podpoře lidských práv a spravedlnosti na celém světě. Jejich zprávy jsou pro jejich odbornost využívány i státy, které se zabývají mezinárodní ochranou lidských práv (např. Kanada), anebo i institucemi a organizacemi (např. OSN).¹⁰⁵

Historie organizace sahá až do roku 1978, kdy vznikla *Helsinki Watch*, která si kladla za cíl podporovat občany v celém sovětském bloku. V prvních letech své činnosti se organizace zaměřovala na kontrolu toho, k čemu se státy zavázaly podpisem Helsinské deklarace na Konferenci o bezpečnosti a spolupráce v Evropě. Postupem času začaly vznikat i další organizace. Jednou z mnoha byla *Americas Watch*, která vznikla jako důsledek krvavé občanské války ve Střední Americe. Tato organizace se snažila aplikací mezinárodního humanitárního práva vyšetřovat a odhalovat válečné zločiny a zločiny proti lidskosti ze strany povstaleckých skupin. Rovněž se snažila zjistit i to, jakou úlohu při poskytování vojenské a politické podpory těmto povstaleckým skupinám mají Spojené státy americké. Netrvalo dlouho a tento typ organizací se začal přelívat i do jiných oblastí světa. Rokem 1985 vznikla *Asia Watch*, 1988 *Africa Watch* a rokem 1989 *Middle East Watch*. Všechny tyto organizace se ve finále sdružily pod jednu střechu a v roce 1988 formálně přijaly název Human rights watch.¹⁰⁶

Rokem 1990 Human Rights Watch reagovala na nové výzvy v oblasti lidských práv. V souvislosti s válkou v Perském zálivu poprvé čelila výzvě řešit porušování zákonů války. Na základě rozšíření mandátu se organizace vyjadřovala ke genocidě a etnickým čistkám ve Rwandě a na Balkáně. Organizace se též podílela na hledání stíhaných vůdců.¹⁰⁷ Nesmíme rovněž opomenout významnou úlohu organizace při sestavování Římského statutu, který vedl ke vzniku Mezinárodního trestního soudu

¹⁰⁴Human Rights Watch, dostupné na: <http://www.hrw.org/financials> (12. 3. 2014).

¹⁰⁵Human Rights Watch, dostupné na: <http://www.hrw.org/our-people> (12. 3. 2014).

¹⁰⁶Human Rights Watch, dostupné na: <http://www.hrw.org/node/75134> (13. 3. 2014).

¹⁰⁷HRW se snažila o stíhání Augusta Pinocheta (Chile) a Hissena Habrého (Čad)

(tamtéž). V 90. letech organizace soustředí svůj zájem v oblasti lidských práv na takové otázky, jako jsou „*domácí násilí, obchodování s lidmi, znásilnění jako válečný zločin a dětské vojáci*“. 21. století je obdobím, ve kterém přicházejí nové výzvy a to v důsledku událostí 11. září 2001. Organizace začíná obracet svou pozornost na pandemii HIV/AIDS v důsledku které vytváří program HRW věnovaný lidských právům a zdraví. Organizace Human Rights Watch se udržuje na vrcholu všech organizací, které se věnují podporování a dodržování lidských práv ve světě zejména díky tomu, že kombinuje tradiční technologie s těmi moderními (tamtéž). Informace, které organizace posbírání, mají vliv na mezinárodní diskurs v oblasti lidských práv a umožňují státům uvědomit si, že mají vůči mezinárodnímu společenství určité závazky. Na problematiku lidských práv, jejich dodržování a ochranu, se snaží upozorňovat též Filmovým festivalem, který pořádá v sedmnácti světových metropolích. Tento festival nás má přimět k tomu, že osobní angažovaností můžeme něco změnit.¹⁰⁸

6.5 Role jednotlivců

Role jednotlivců je v domácí, ale i v té mezinárodní politice nanejvýš důležitá. Jednotlivce, kteří jsou při prosazování a ochraně norem považujeme za aktivní, altruistické osobnosti. Mnoho autorů, kteří se tímto konceptem zabývají, zpochybňují, že by bylo možné, aby existoval jedinec, který bude disponovat čistě altruistickým jednáním. Je pro ně zřejmé, že přirozenost tkví v egoismu. Podle J. C. Wakefielda (1993) je nutné, abychom viděli rozdíl mezi čistě altruistickou osobností a altruistickým jednáním. Je totiž možné, že altruistického jednání se dopustí za svůj život každý člověk. Tento autor odmítá všechny dostupné definice, a je přesvědčen, že je nutné altruistické jednání definovat nejen jako činnost člověka, která přináší prospěch člověku druhému. Je nutné do definice zahrnout i motivaci pomoci druhému, bez ohledu na to, že nebude plodit žádný zisk, ale v některých případech dokonce ztrátu. Takovéto osobnosti jsou při prosazování norem a utváření společnosti nezbytné.

¹⁰⁸Human Rights Watch, dostupné na: <http://ff.hrw.org/> (13. 3. 2014).

Jsou jimi například papež Jan Pavel II., Mahátma Gandhi, Nelson Mandela, T. G. Masaryk či Václav Havel. Tyto osobnosti jednají na základě morálního principu, který jim říká, aby upozadili vlastní egoismus a aby žili pro druhé (vivre pour autrui). Do této pozice šířitelů norem se každý z nich dostal za jiných okolností a z různých důvodů. Některé osobnosti byly do této funkce šířitelů norem dosazeny širokou veřejností (př. altruismus je základním ideálem některých náboženských doktrín, buddhismu nebo křesťanství). Dále mohly k této funkci přijít tím, že vystupovaly nesouhlasně proti stávajícímu režimu (př. proti praktikám politického zatýkání) (Hall 1971: 129).

Těmto osobnostem přikládáme důležitost zejména proto, že přitahují pozornost veřejnosti, médií, disponují potřebným altruismem a dané věci dostatečně rozumí. Nejedná se o žádné celebrity, které jsou hlavní měnou naší ekonomiky. Naopak jsou to osobnosti uznávané, vážené a respektované. Pokud se podíváme na prosazování norem v lidskoprávní oblasti, tak je možné si za takovouto významnou a respektovanou osobnost označit bývalého prezidenta, dramatika a spisovatele Václava Havla. Václav Havel se celý život zabýval ochranou a prosazováním mezinárodních lidských práv. *„Základem jeho myšlení je odpovědnost každého jedince za dodržování základních lidských práv kdekoli na světě, vzájemné pochopení a tolerance různých světových civilizačních okruhů, vzájemný respekt různých tradic a náboženství a aktivní boj proti všem projevům xenofobie a rasismu. Václav Havel důrazně apeloval na nezbytnost dodržování Všeobecné deklarace lidských práv OSN, která má dle jeho slov „od prvopočátku povahu globálního závazku“.*“¹⁰⁹

Hlavní téma, kterému se celý život věnoval, jsou lidská práva a globální odpovědnost. Mezi jeho nejvýznamnější počiny v lidskoprávní oblasti je možné řadit to, že se mu prostřednictvím jeho mezinárodních kontaktů podařilo osvobodit mnoho lidí, kteří byli vězněni kvůli svému přesvědčení. Dále se zasazoval o to, aby byla podporována organizace Amnesty International. Ze své funkce morální autority přispěl též k vytvoření vládního zmocněnce pro lidská práva a ombudsmana (tamtéž).

¹⁰⁹Oficiální internetové stránky Václava Havla, dostupné na: <http://www.vaclavhavel.cz/index.php?sec=7&id=4> (13. 3. 2014).

7 KAMPANĚ

V následující kapitole se snažím představit úlohu ústředních aktérů, které zmiňuji v předcházejících kapitolách a rovněž se snažím zkoumat vliv sítí, které působí transnacionálně. Uvádím Helsinský summit a kampaň za Mezinárodní trestní soud. Krátce se též zmiňuji o tom, jakým způsobem přistupovala k ratifikaci Římského statutu Česká republika.

7.1 Helsinský summit

Podle Daniela C. Thomase je možné říci, že mezinárodní systém se v 50. a 60. letech nacházel v takové situaci, že bylo naprosto nepřípustné, aby se jednotliví aktéři vměšovali do svých vnitřních záležitostí. Západní svět s tímto pojetím souhlasil a neměl v úmyslu vměšovat se do vnitřních záležitostí východního bloku. Podle tohoto autora je zřejmé, že se Spojené státy americké zúčastnily Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě jen proto, že nechtěly veškeré rozhodování nechat na Sovětském svazu. Kdyby svou účast nepotvrdily, tak by Sovětský svaz získal značnou převahu. Vzhledem k tomu, že Sovětský svaz usiloval o oslabení úlohy Spojených států amerických v Evropě, tak byla účast Spojených států vysloveně nutná. Další státy, které byly sdruženy Varšavskou smlouvou, spíše usilovaly o odklon od Moskvy a příklon k Západu (Thomas 2007: 35 – 37). Od 70. let se v rámci Evropské politické spolupráce začala objevovat i problematika lidských práv, která byla iniciována ze strany evropských zemí.¹¹⁰ Byla zde jistá snaha začlenit tuto lidskoprávní problematiku do rozhovorů, které mezi sebou vedl Východ a Západ. O začlenění otázky lidských práv usilovalo i Evropské hospodářské společenství, které ale se svým požadavkem neuspělo. Jeho snaha byla odmítnuta ze strany Sovětského svazu i Spojených států amerických, ale na druhou stranu byla otázka lidských práv posílena díky „neutrálním státům“. Ve finále se po rozsáhlých debatách dospělo k tomu, že otázka lidských práv byla začleněna do Helsinského dokumentu z roku 1975 a to díky ES, která jsou toho názoru, že *„spojená Evropa musí být založena na společném dědictví úcty ke svobodě a k právům člověka a musí sdružovat evropské státy se svobodně zvolenými parlamenty“* (Lucemburská zpráva Evropských společenství 1970

¹¹⁰ Platforma Evropské politické spolupráce působila v rámci ES, snaha tedy pocházela od členských zemí ES

podle Thomas 2007: 30). Problematiku lidských práv můžeme v Helsinském dokumentu najít jako článek 7, podle kterého „*se účastnické státy Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě zavazovaly respektovat svobodu myšlení, svědomí, náboženství a přesvědčení, podporovat výkon občanských, politických, kulturních a jiných práv a jednat v souladu s mezinárodními závazky o lidských právech. Přijímajíce tuto zásadu o lidských právech a svobodách, signatáři Závěrečného aktu potvrzovali právo jednotlivce znát svá práva a povinnosti a jednat v souladu s nimi*“ (Prečan 2007, srov. Prohlášení Charty77). Pokud se podíváme na to, proč členské státy EHS usilovaly o to, aby otázka ochrany lidských práv byla ukotvena v dialogu Východu a Západu, tak je podle Thomase zřejmé, že v této teorii vycházíme z konstruktivismu (Thomas 2007: 95). Je také důležité se ptát, proč státy, které jsou zahrnuté ve Východním bloku, podepsaly dokument o lidských právech, který se neslučuje s jejich ideologií. Liberální teorie nám říká, že takovéto režimy přistupují k normám a závazkům z nich plynoucích jen když z toho mají nějaký ekonomický profit a politickou bezpečnost. I v tomto případě je lepší se podle Thomase podívat spíše na konstruktivistickou odpověď, která nás upozorňuje na existenci identity. Takovéto státy přistupují k normám lidskoprávního charakteru z toho důvodu, že jim takový krok umožní získat legitimitu na mezinárodní úrovni. V tomto ohledu ale připouští, že konstruktivistická a liberální odpověď se může navzájem prolínat (tamtéž). Toto dokládá jeho tvrzení, že „*původu mezinárodních zásad lze nejlépe porozumět jako vyjednanému procesu, skrze který státy usilují o potvrzení svého postavení členů mezinárodního společenství, současně se kterým vytvářejí kolektivní standardy vhodného chování, jež slouží jejich partikulárním preferencím*“ (Thomas 2007: 280).

Tvorba mezinárodních norem lidských práv je nepochybně důležitým procesem, ale nesmíme zapomínat ani na praktické uvedení těchto norem do života. Je důležité, jak jsou přijaté normy lidských práv chápány a vykládány. Závěrečný dokument, který vznikl na Helsinském summitu, byl Sovětským svazem chápán jako dokument, ke kterému z velké části přispěly státy sdružené Varšavskou smlouvou. Dále byl ze strany Sovětského svazu naprosto opomíjen článek 7 (viz výše) a Sovětský svaz byl rovněž přesvědčen, že je zapotřebí nadále uplatňovat princip nevměšování se. Na toto jednání Sovětského svazu záhy poté zareagovaly skupiny disidentů, které

působily uvnitř východního bloku a zmíněný článek 7 respektovaly. Sovětský svaz měl zkrátka podle Daniela C. Thomase z článku 7 obavu a tak raději upřednostňoval článek o nevměšování se.

Hlavní roli při definování norem lidských práv vycházejících ze Všeobecné deklarace lidských práv můžeme podle Daniela C. Thomase tedy přisuzovat Evropským společenstvím. Evropská společenství sehrála velmi důležitou roli zejména v počátcích Helsinského summitu. Neméně důležitým aktérem byla rovněž síť vztahů, která působila transnacionálně. Tato transnacionální síť sdružovala různá sociální hnutí a hnutí aktivistů, kteří brojili za zařazení otázky lidských práv do Závěrečného aktu. Jejich jednání a kooperace vychází z hypotéz konstruktivismu, o kterých jsem se zmiňovala v teoretické části práce. Finální dokument, který vznikl na summitu v Helsinkách, se zabýval třemi problémy. První problém pokrýval evropskou bezpečnost, druhý problém se zabýval spoluprací v kulturní, hospodářské, vědní oblasti, dále v oblasti životního prostředí a nových technologií. Právě poslední problém byl z hlediska otázky norem lidských práv ten nejdůležitější. Tento problém Závěrečného aktu byl věnován lidskoprávní problematice. Mimo jiné rovněž problémům, které byly spojené s volnou výměnou informací a s kontakty lidí, kteří žili před a za *Železnou oponou* (Thomas 2007: 70).

Spojené státy americké se k situaci pod nátlakem transnacionální helsinské sítě postavily tak, že vytvořily Výbor pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (US Helsinki Watch Committee) který „*se okamžitě stal hlavním uzlem nadnárodní sítě a vydobyl si prominentní hlas při tvorbě americké politiky vůči KBSE, východní Evropě a Sovětskému svazu*“ (Thomas 2007: 159). Zřízení tohoto Výboru vzešlo z iniciativy kongresmanky Fenwickové. Výbor se snažil monitorovat to, zda je Závěrečný akt uskutečňován. Od té doby, tedy od roku 1976 je možné Helsinskou komisi Spojených států amerických považovat za aktivní. „*Pod tlakem ze všech stran začal Bílý dům i americké ministerstvo zahraničí brát prosazování helsinského Závěrečného aktu vážně*“ (Thomas 2007: 141). Podpis Závěrečného aktu měl vliv na směřování americké zahraniční politiky. Vliv Helsinek si můžeme demonstrovat na zvolení Jimmyho Cartera prezidentem. Postoj Cartera v zahraniční politice byl založený na odmítání toho, že se budou Spojené státy americké podílet na Konferenci o bezpečnosti a spolupráce v Evro-

pě. Postupem času své motto kampaně trochu pozměnil a začal do své kampaně více začleňovat problematiku lidských práv. Tato problematika se mu hodila z pragmatického hlediska. Pomohla mu ke zvolení a upozadila jeho hlavního protivníka Forda (Thomas 2007: 145).

Naopak v oblastech, které byly sdruženy Varšavskou smlouvou, docházelo postupně ke vzniku hnutí, která se snažila bojovat za to, aby byla ochraňována lidská práva podle helsinského dokumentu. Tato hnutí vznikala v bývalém Československu, Sovětském svazu¹¹¹ a Polsku¹¹². Skupinami aktivistů bylo upozorňováno na to, že vlády jednotlivých států neplní své závazky, které plynou ze Závěrečného aktu (Thomas 2007: 286). V bývalém Československu se aktivisté sdružovali kolem Charty 77. 6. Ledna 1977 byl „*otištěn dokument „Charta 77“ v západoněmeckých novinách. Tento dokument byl výzvou pro vládu ČSSR, aby se držela mezinárodních závazků o dodržování lidských práv. Tento dokument byl podepsán stovkami československých občanů. Václav Havel jako jeho spoluzakladatel se stal mluvčím tohoto hnutí, které získalo jméno podle stejnojmenného dokumentu. Za tuto činnost byl uvězněn na pět měsíců. Toto hnutí ovšem dále pokračovalo ve své aktivitě po další desítku let.*“¹¹³Tato situace je ukázkovým příkladem bumerangového efektu, o kterém pojednává teoretická kapitola. Signatáři Charty 77 pověřují „*prof. dr. Jana Patočku DrSc, Václava Havla a prof. dr. Jiřího Hájka, DrSc úlohou mluvčích Charty 77. Tito mluvčí ji plnomocně zastupují jak před státními a jinými organizacemi, tak před naší i světovou veřejností a svými podpisy zaručují autenticitu jejich dokumentů.*“¹¹⁴

„*Dne 15.10.1976 byly ve Sbírce zákonů ČSSR (č.120) zveřejněny “Mezinárodní pakt o občanských a politických právech” a “Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech”., které byly jménem naší republiky podepsány v roce 1968, stvrzeny v Helsinkách roku 1975 a vstoupily u nás v platnost dnem 23.3.1976. Od té doby mají i naši občané právo a náš stát povinnost se jimi řídit.*“ Tento závazek se nedařilo plnit, a tak se aktivisté prostřednictvím tohoto hnutí snažili

¹¹¹ Moskevská helsinská skupina se 8. 9. 1982 rozpadla. Podíl na jejím rozpadu mělo KGB.

¹¹² Polská skupina KOR zakládá zemědělské a průmyslové organizace, které jsou nezávislé. Dále je možné uvést, že rokem 1982 je založen Polský helsinský výbor z iniciativy Solidarity.

¹¹³ Oficiální internetové stránky Václava Havla, dostupné na: <http://www.vaclavhavel-library.org/cs/vaclav-havel/zivotopis/1977-1988> (13. 3. 2014).

¹¹⁴ Charta 77 – historie, fakta, informace, dostupné na: <http://charta77.wordpress.com/> (13. 3. 2014).

tlakem na vládu situaci změnit (tamtéž). Signatáře Charty 77 je možné označit za aktéra transnacionální helsinské sítě. Signatářům nebyla lhostejná situace v zemi a snažili se upozorňovat na neudržitelnost situace.¹¹⁵ Komunistická vláda Chartu 77 dosti omezovala a jednotliví signatáři byli odměňováni řadou represí.¹¹⁶ Signatáři Charty 77 dostali příležitost na konci 80. let, kdy po listopadu 1989 začali působit v rámci Občanského fóra a později Občanského hnutí.

Závěrečný akt je podle Daniela C. Thomase nanejvýš důležitý, jelikož „*Helsinské zásady tak podstatně přispěly k ukončení komunistické vlády jedné strany stejně jako rozdělení Evropy a světa na dva ozbrojené tábory v době studené války. Soubor zásad, které skeptici zpočátku odmítali jen jako nepřijatelný ústupek totalitarismu a sovětské hegemonii, se tak dočkal nemalého úspěchu.*“ (Thomas 2007: 264). Konstruktivistická teorie se nám tímto potvrdila.

7.2 Kampaň – Mezinárodní trestní soud (ICC)

Mezinárodní společenství již dlouho usilovalo o vytvoření stálého mezinárodního soudu. Ve 20. století se konečně shodlo na definici genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů. Zločiny, které byly napáchány během druhé světové války, řešily soudy v Norimberku a Tokiu. Po skončení studené války došlo ke shodě, že beztrestnost je nepřijatelná a na scénu nastupují Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu. Nicméně tyto soudy byly ustanoveny proto, aby se snažily řešit zločiny, které byly spáchány v rámci konkrétního konfliktu a časového horizontu. Došlo se tedy ke všeobecné shodě, že je zapotřebí, aby vzniklo nezávislé a permanentní těleso. Historickým momentem se stal 17. červenec 1998, kdy došlo k podpisu Římského statutu 120 státy. Římský statut vstoupil v platnost 1. července 2002, poté co ho ratifikovalo celkem 60 států.¹¹⁷ Římský statut je smlouva, na základě které vzniká Mezinárodní trestní soud, který byl zřízen proto, aby ukončil beztrestnost pachatelů těch nejzávažnějších trestných činů, které znepokojují mezinárodní společenství. Snaha o zřízení Mezinárodního trestního soudu přicházela jak ze strany OSN, EU, ale i od

¹¹⁵ Charta 77 mimo jiné založila rovněž Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS).

¹¹⁶ někteří byli vyhozeni z práce, jejich dětem bylo odepřeno studium na školách, přišli o řidičské průkazy, byli nuceni k emigraci či jim byla odebírána občanství, někteří byli také zadržováni státní policií, bití, mučení, souzení a věznění

¹¹⁷ Oficiální internetové stránky Mezinárodního trestního soudu, dostupné na: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/about%20the%20court/Pages/about%20the%20court.aspx (1. 3. 2014)

států (např. Česká republika a Kanada). Při zřizování nestály opodál ani NGO's a HRINGO's (např. AI a HRW). Jejich snaha je zřejmá, neboť na podporu ICC vytvořily Koalici pro mezinárodní trestní soud.¹¹⁸ Koalice se plně zabývá všemi aspekty ICC a vyzývá státy, aby neprodleně ratifikovaly Římský statut.¹¹⁹ Při své činnosti spolupracuje s Radou Evropy¹²⁰ a OBSE. Koalice vytváří regionální a národní sítě¹²¹, které se skládají z nejrůznějších občanských sdružení pracujících v rámci jedné země či regionu. Prostřednictvím těchto sítí usiluje o ratifikaci Římského statutu.¹²²

Významnou roli při ratifikaci Římského statutu je možné přisuzovat EU.¹²³ Tento cíl ratifikace byl zahrnut v pilíři společné bezpečnostní a zahraniční politiky. Snaha je zřejmá z návrhu Výroční zprávy Evropského parlamentu, ve které vyzývá *Radu a Komisi, aby v souladu se společným postojem Rady 2003/444/SZBP ze dne 16. června 2003 o Mezinárodním trestním soudu a akčním plánem z roku 2004, který na tento společný postoj navazuje, pokračovaly ve svém úsilí zaměřeném na podporu všeobecné ratifikace Římského statutu a na přijetí nezbytných vnitrostátních prováděcích právních předpisů; vítá skutečnost, že poté, co Římský statut ratifikovala v prosinci 2009 Česká republika a Chile, dosáhl celkový počet smluvních stran 110 zemí.*¹²⁴

Je důležité zmínit, že dle Římského statutu může žalobce zahájit šetření případu na základě doporučení smluvní strany nebo ze strany Rady bezpečnosti OSN. Žalobce dále může zahájit vyšetřování z vlastní iniciativy, pokud se domnívá, že zločiny spadají do jurisdikce soudu a stát, kterého se zločin týká, není schopen situaci koordinovat. Do dnešního dne (1. 3. 2014) bylo na půdě ICC projednáváno celkem 21 případů,

¹¹⁸ Koalice pro mezinárodní trestní soud (CICC) zahrnuje 2500 organizací občanské společnosti ze 150 různých zemí. CICC spolupracuje s ICC a zajišťuje, že soud je spravedlivý, efektivní a nezávislý. Dostupné na: <http://www.iccnw.org/?mod=coalition> (1. 3. 2014).

¹¹⁹ Oficiální internetové stránky Mezinárodního trestního soudu, dostupné na: <http://www.iccnw.org/?mod=cicchistory> (13. 3. 2014).

¹²⁰ Rada Evropy se vyjadřuje k ICC Rezolucí parlamentního shromáždění Rady Evropy, dostupné na: <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta03/ERES1336.htm> (13. 3. 2014).

¹²¹ Do roku 2009 vytvořily 14 národních koalic v Asii a Tichomoří, 14 v Evropě, 32 v Africe, 11 na Blízkém Východě a v severní Africe a 9 v Severní a Jižní Americe. Dostupné na: <http://www.iccnw.org/?mod=networks> (13. 3. 2014).

¹²² tamtéž

¹²³ Roku 2006 vznikla podpora ICC Dohoda o pomoci a spolupráci mezi EU a ICC (Kavěna 2007: 7).

¹²⁴ Návrh zprávy o výroční zprávě o stavu lidských práv ve světě v roce 2009 a politice EU v této oblasti (2010/2202(INI)), zpravodaj: Laima Liucija Andrikiienė, Výbor pro zahraniční věci

z toho 8 bylo souzeno.¹²⁵ Demokratické a liberální státy podporují ICC, protože se snaží o podporu a internalizaci norem lidských práv. Demokratické, ale z částí nestabilní podporují ICC z pragmatického hlediska. Snaží se o to, aby znemožnily další vládě nedemokratické směřování (liberální teorie). Naopak státy liberální z toho přistoupení žádný velký prospěch nemají. Jednají na základě identity a snaží se internalizaci norem lidských práv jak na úrovni států, tak na úrovni mezinárodní. Státy, které přistoupí k ICC a ratifikují Římský statut, chápou podporu internalizace norem lidských práv jako nezbytnou a za tímto účelem neváhají spolupracovat s dalšími aktéry. Ve spolupráci s nimi vyzývají ostatní aktéry, aby též ratifikovaly Římský statut. Tato výzva přicházela ze strany *ratifikujících* i k České republice, která s ratifikací dlouhou dobu váhala.

V souvislosti s ratifikací Římského statutu a následným vytvořením ICC je důležité více rozebrat, jaké postoje zaujímaly jednotlivé státy během jednání na Římské konferenci. V průběhu jednání se jednotlivé státy sdružily do tří seskupení. První skupina sdružovala tzv. konzervativně smýšlející státní aktéry. Tato skupina států, která zahrnovala například Indii, Nigérii či Mexiko se domnívala, že vytvoření ICC pro ně nebude prospěšné a dojde k omezení či ztrátě jejich vlastní suverenity. Druhá skupina sdružovala státy, které byly zásadně proti přijetí Římského statutu a vytvoření ICC. Tato skupina byla vedena především stálými členy Rady bezpečnosti. Tato skupina států pokládala za důležité zachovat postavení Rady bezpečnosti v původním stavu a byla zásadně proti tomu, aby došlo k jejímu omezování. Nesouhlasily s tím, aby ICC byl samostatný a usilovaly o to, aby došlo k jeho omezení. Podle jejich návrhu měl ICC spadat pod správu a vliv Rady bezpečnosti a jednotlivých států. Třetí skupina států sdružovala tzv. podobně smýšlející státy (*like-minded states*). Tato skupina byla reprezentována členskými státy Evropské unie, Commonwealthu, státy střední a východní Evropy a mnoha africkými státy. Byla zformována tzv. *ad hoc* a jejich záměrem bylo to, aby opravdu došlo k vytvoření univerzálního mezinárodního trestního soudu, který bude disponovat reálnými pravomocemi a nebude pod vlivem Rady bezpečnosti,

¹²⁵ V současné době probíhá šetření ve 4 smluvních státech – Ugandě, Středoafričké republice, Demokratické republice Kongo, Mali; dále v nesmluvních státech – Dárfúru, Libyi; z vlastní iniciativy žalobce – Pobřeží slonoviny, Keni. Dostupné na: http://www.icccpi.int/en_menus/icc/situations%20and%20cases/Pages/situations%20and%20cases.aspx (13. 3. 2014).

ani jednotlivých státních aktérů. Samostatnou skupinu, která měla vliv na tvorbu Římského statutu a samotný vznik ICC, tvoří občanská společnost, která byla reprezentována nevládními organizacemi. Nevládní organizace přijaly podobnou strategii jako státní aktéři. Vytvořily již zmíněnou Koalici pro mezinárodní trestní soud, která svou snahu o vytvoření ICC projevovala skrze nátlak na vlády jednotlivých států prostřednictvím mítinků a konferencí. Dále se snažila publikovat odborné spisky, které se věnovaly ochraně a podpoře lidských práv a zároveň zavrhovaly mezinárodní zločiny (Pace – Thieroff 1999: 393 – 394). Občanská společnost v čele s nevládními organizacemi bojovala za stejné hodnoty a zájmy jako skupina tzv. podobně smýšlejících států. Právě nevládní organizace sehrály velice důležitou roli při kampani za Mezinárodní trestní soud, a to zejména působením na veřejnost.

Je zřejmé, že stanoviska jednotlivých skupin se velmi různila. Na následujících řádcích bych se pokusila sumarizovat argumenty příznivců a odpůrců ICC, které vyslovovali již při samotném jednání, ale také po schválení Římského statutu a vytvoření ICC. Nejprve bych se věnovala argumentům těch, kteří odmítali podepsat Římský statut a byli zásadně proti následnému vytvoření nezávislého a silného ICC. Jak jsem se již výše krátce zmínila, tak jednou z nepřekonatelných překážek podpisu Římského statutu pro jednu skupinu státních aktérů byl argument o ohrožení a ztrátě suverenity. Tato skupina států zahrnovala například Spojené státy americké, Indii, Mexiko a další. Tedy státy, které přistupují k pojmu suverenity jiným způsobem než země Evropy, které zažily přenesení pravomocí na vyšší úroveň v průběhu evropské integrace. Odpůrci se tedy obávali, že pokud dojde k podepsání Římského statutu a vytvoření ICC, tak dojde automaticky k narušení státní moci. Stíhání zločinců již nebude v kompetenci státní moci, ale bude se o to starat ICC. Tento argument se ale jevil jako lichý, jelikož tato skutečnost byla v Římském statutu upravena v článku 17. Státy se neměly čeho obávat, jelikož v článku 17 byl upraven tzv. princip komplementarity. Tento princip říká, že pokud je daný stát schopný a ochotný stíhat zločince podle mezinárodního práva, tak není důvod, aby se v řízení angažoval ICC. Pokud stát jedná, tak je působnost ICC omezena (Aksar 2004: 48 – 50). V souvislosti s tímto byla ze strany států vyslovována další námitka ohledně objektivnosti. Znepokojení souviselo se tím, zda je

ICC schopný objektivně posoudit situaci, kdy zasáhnout. V tomto případě je možné státy odkázat na článek 19, který opravňuje státy odvolat se.¹²⁶

Další argument, který vyjadřoval jejich znepokojení, byl směřován na příliš velkou nezávislost a pravomoci prokurátora Mezinárodního trestního soudu. Výše jsem uvedla, jakými způsoby může být zahájeno vyšetřování, a tak je možné předpokládat, že státy mají obavy především z toho, že může sám zahájit stíhání a vyšetřování zločinů. Obavy pramenily především z možnosti zneužití této pravomoci. Na obranu této pravomoci je možné uvést, že byla využita pouze jednou. Byla využita v roce 2010 v případě „Ocampo Six“. Pouze v tomto případě prokurátor využil své pravomoci a zahájil trestní řízení z důvodu spáchání zločinu proti lidskosti v Keni. Hlavními postavami bylo šest vládních a vojenských představitelů.¹²⁷ Státní aktéři využili svou možnost zahájit stíhání například ve Středoafrické republice, Ugandě či Demokratické republice Kongo. Rada bezpečnosti využila svou pravomoc v roce 2011 v případě Libye a Dárfúru.

Dále se odpůrcům Římského statutu velice nepozdával článek 12. Tento článek umožňuje zahájit trestní stíhání jedince ze třetího nesmluvního státu. Trestní stíhání může být zahájeno pouze v případě spáchání zločinu na teritoriu smluvního státu, anebo pokud třetí nesmluvní stát udělil souhlas s vyšetřováním. Tento článek je tedy zajímavý tím, že může proběhnout řízení i bez toho, aby stát, ze kterého zločinec pochází, měl podepsaný Římský statut.¹²⁸ Této námitce lze oponovat především univerzalitou, kterou se Mezinárodní trestní soud zaštiťoval (Šturma 1995: 183).

Dalším argumentem, který byl projednáván a stále ještě je předmětem sporu, je financování. Finance do rozpočtu Mezinárodního trestního soudu plynou od jednotlivých členských států, Organizace spojených národů. Přispívat do rozpočtu je umožněno rovněž nevládním organizacím, ale i fyzickým a právnickým subjektům. V případě nezaplacení určené částky ze strany členských států do rozpočtu Mezinárodního trestního soudu, stát ztrácí hlasovací právo.¹²⁹ Kritika přichází od jednotlivých aktérů za

¹²⁶ viz článek 19 Římského statutu ICC

¹²⁷ Oficiální internetové stránky Human Rights Watch, dostupné na: <http://www.hrw.org/news/2011/06/09/time-go-beyond-ocampo-six> (13. 4. 2014).

¹²⁸ Viz čl. 12. Římského statutu Mezinárodního trestního soudu

¹²⁹ *Enhancing efficiency and effectiveness of ICC proceedings: a work in progress*. IBA Human Right Institute Report. s. 10.

příliš vysoké náklady s provozem Mezinárodního trestního soudu. Tento argument byl rovněž projednáván na samotné Římské konferenci v souvislosti s vynakládáním vysokých finančních příspěvků na převoz a ochranu svědků a obětí.

Velice specifický byl v průběhu jednání vztah mezi Mezinárodním trestním soudem a Radou bezpečnosti. Stálí členové Rady bezpečnosti chápou ICC jako svého nepřítel, se kterým je potřeba bojovat o místo v mezinárodní politice. Rovněž jsou toho názoru, že ICC je obírá o pravomoci a jejich pozici. Tento argument není tak zcela správný. Je nutné reflektovat skutečnost, že ICC byl vytvořen multilaterální smlouvou a nelze toto konsenzuální rozhodnutí členských států omezovat ze strany Rady bezpečnosti. Dále je nutné, aby Rada bezpečnosti chápala ICC jako určitou možnost k lepšímu zajištění mezinárodního míru a bezpečnosti.

Na následujících řádcích bych se věnovala argumentům, které vyslovovali příznivci podepsání Římského statutu a následného vytvoření Mezinárodního trestního soudu. Příznivci se sdružovali v tzv. skupině podobně smýšlejících států a hráli hlavní úlohu při vytváření Římského statutu jako smlouvy. Velmi významný bod, který příznivci vyzdvihovali, byla univerzalita Mezinárodního trestního soudu. Nicméně i v tomto případě lze nalézt určité nedostatky. V současné době čítá Mezinárodní trestní soud 122 smluvních stran: 34 afrických států, 18 států z asijskopacifického teritoria, 18 východoevropských států, 27 západoevropských států a 27 latinskoamerických států. Problém s univerzalitou je vidět na neúčasti vlivných aktérů, kterými jsou stálí členové Rady bezpečnosti, Izrael, Pákistán, Indie a další.¹³⁰ Je možné tedy říci, že univerzalita Mezinárodního trestního soudu je naplněna jen z části. Nicméně univerzalitu je nutné posuzovat i na základě jiných kritérií: počet obyvatel, politický režim, pozice aktéra v mezinárodním systému, konflikt probíhající na teritoriu daného aktéra. V souvislosti s těmito kritérii není univerzalita naplněna, jelikož smluvními aktéry ICC nejsou Čína, Ruská federace, dále státy s velkým počtem obyvatel Indonésie, Bangladéš a Indie. Dále státy na africkém a asijském kontinentu, na jejichž teritoriu se odehrávají konflikty.

¹³⁰ Oficiální internetové stránky Mezinárodního trestního soudu, dostupné na: http://www.iccpi.int/en_menus/asp/states20parties/Pages/the%20states%20parties%20to%20the%20ome%20statute.aspx (13. 4. 2014).

Další pozitivní bod, který příznivci Meziúrodního soudu vyzdvihovali, je úloha, která má působit preventivně. Toto nezávislé těleso v podobě Mezinárodního trestního soudu by mohlo působit na jednotlivé aktéry a pozitivně ovlivňovat jejich chování. Jako odstrašující příklad může posloužit zatykač na súdánského prezidenta Omara Hassana Ahmad Al- Bashira, který se stal první úřadující hlavou státu, která byla obviňena Mezinárodním trestním soudem. Zatykáci rozkaz, který byl vydán proti Bashirovi 4. března 2009 podle příznivců pozitivně působí na chování ostatních aktérů, ať už se jedná o členské či nečlenské státy.¹³¹ Je zřejmé, že díky Mezinárodnímu trestnímu soudu a řízení, které zahajuje, je možné kauzy více medializovat a tím pádem se o méně viditelných ozbrojených konfliktech dozví mezinárodní společenství. Mezi významné pozitivum patří také argument, že Mezinárodní trestní soud výrazným dílem přispívá k vývoji teorie a praxe mezinárodního trestního soudnictví.

7.3 Česká republika a ratifikace Římského statutu

Vláda České republiky schválila podpis Římského statutu 22. března 1999. „*Na základě usnesení vlády Římský statut jménem České republiky podepsal tehdejší stálý představitel České republiky při OSN, mimořádný a zplnomocněný velvyslanec Vladimír Galuška 13. dubna 1999.*¹³² 23. ledna 2008 schválila vláda České republiky návrh na ratifikaci Římského statutu. Koalice pro mezinárodní trestní soud apelovala na Českou republiku v době jejího předsednictví v Evropské unii v lednu 2009. Koalice vyzývala Českou republiku, aby ratifikovala Římský statut a vyjádřila tak plnou podporu prvnímu, nezávislému soudu, který je schopen vyšetřovat a potrestat osoby, které se dopustí nejzávažnějšího porušení mezinárodního práva. V době svého předsednictví zůstala Česká republika jediným členským státem Evropské unie, který ještě nemá ratifikovaný Římský statut.¹³³ Je tedy zřejmé, že výzvy k ratifikaci přicházely i od Evropské unie. Česká republika se ale stala cílovou zemí v rámci pravidelných ratifikačních kampaní Koalice pro mezinárodní trestní soud již mnohem dříve. Koalice upo-

¹³¹ The Hague Justice Portal, dostupné na: <http://www.haguejusticeportal.net/index.php?id=9502> (13. 4. 2014).

¹³² Oficiální internetové stránky Pražského hradu, dostupné na: <http://www.hrad.cz/cs/pro-media/informace-soudnim-sporum/5.shtml> (13. 3. 2014).

¹³³ Oficiální internetové stránky Mezinárodního trestního soudu, dostupné na: <http://www.iccnw.org/?mod=urc0908> (25. 3. 2014).

zornovala na nutnost České republiky ratifikovat Římský statut již v říjnu 2007 a v září 2008, kdy upozornovala, že včasná ratifikace je zvláště významná s ohledem na nadcházející předsednictví v Evropské unii.¹³⁴ Aby tlak ze strany EU a CICC nebyl málo, tak na nechuť ratifikovat Římský statut začaly upozorňovat i jednotlivé státy.

Do současné doby si Římský statut Mezinárodního trestního soudu získal 139 signatářů a 122 ratifikací.¹³⁵ Předsednictví České republiky v EU se ale neslo v duchu arogance a neschopnosti ČR ratifikovat tak zásadní dokument. Je otázkou proč prezident republiky odmítl ratifikovat Římský statut do plánovaného předsednictví, přestože mu to bylo doporučeno od obou komor Parlamentu a vlády. Nicméně po letech váhání se odhodlal prezident k podpisu a Česká republika již od 8. července 2009 není jediným členským státem EU, který neratifikoval. Pro Českou republiku vstoupil v platnost 1. 10. 2009 a tímto dnem se sice Česká republika oficiálně stala 110. státem, který se připojil k Mezinárodnímu trestnímu soudu a hodlá ctít mezinárodní normy lidských práv s tím spojené, ale nikdo jí už neodpáře tu předešlou nechuť a váhání. Dlouhý proces ratifikace zajisté pokazil představu mezinárodní veřejnosti o České republice.¹³⁶

8 ZÁVĚR

Na následujících řádcích bych se pokusila shrnout své poznatky. Tato práce si kladla za cíl představit tvorbu mezinárodních norem a měla ambice ukázat kdo, jak a proč mezinárodní normy v mezinárodních vztazích zkoumá.

Každá norma prochází tzv. životním cyklem norem. Tento cyklus lze definovat jako proces, který prochází třemi fázemi. V první fázi normy vznikají. V této chvíli je kladen důraz především na tzv. šířitele norem, kteří se snaží ovlivnit jednotlivé aktéry a donutit je, aby dané normy přijali. Druhá fáze bývá označována jako kaskáda norem

¹³⁴ Oficiální internetové stránky Mezinárodního trestního soudu, dostupné na: <http://www.iccnw.org/?mod=urc#targets> (25.3. 2014).

¹³⁵ Oficiální internetové stránky Mezinárodního trestního soudu, dostupné na: <http://www.iccnw.org/?mod=romeratification> (25. 3. 2014).

¹³⁶ Oficiální internetové stránky Mezinárodního trestního soudu, dostupné na: <http://www.iccnw.org/?mod=country&iduct=45> (25. 3. 2014).

a dochází při ní k obecnému přijetí daných norem. Jednotlivé státy se navzájem napodobují a akceptují danou normu. Tímto krokem se snaží zajistit si mezinárodní legitimitu a usilují o to, aby vypadaly dobře navenek. V některých případech tak činí proto, aby si mohly vážit sami sebe. Ve třetí fázi je daná norma přijata relevantními aktéry a dále je chápána jako samozřejmá a je všemi uplatňována a respektována. V neposlední řadě je též nutné zmínit, že první a druhá fáze je dělena tzv. tipping pointem. Tento předěl neboli zlomový bod určuje moment, kdy je daná norma přijata dostačujícím počtem aktérů.

Normy nevznikají zničehonic, ale aktivním procesem. Při utváření jednotlivých norem hrají velmi důležitou roli osoby, které se aktivně zabývají utvářením norem a uplatňováním morálky. Tyto osoby intenzivně prosazují určité cíle z přesvědčení, z osobní motivace v nejrůznějších oblastech společenského života. Jejich činnost je velice podporována nestátními organizacemi (NGO's, INGO's). Role zavedených mezinárodních organizací je při tomto procesu nezpochybnitelná. Poskytují zázemí jednotlivým šířitelům norem, poskytují zdroje a vyjednávají s aktéry podmínky přijetí norem.

Potvrzení toho, zda je norma skutečně internalizována a došlo tedy k osvojení hodnot, norem a soustavy ideí ze strany aktéra, je možné demonstrovat na několika základních faktorech. V první řadě je nutné, aby jednotliví aktéři přijali normy lidských práv, poté musí být normy zaneseny do ústavy nebo do právního systému daného státu. Dále je vhodné sestavit si sankční režim, který bude uplatňován proti těm, kteří dané normy poruší a v neposlední řadě je důležité poskytnout pole pro dialog.

V druhé části práce jsem se věnovala aktérům, kteří se v současném mezinárodním systému věnují tvorbě norem. Svou pozornost jsem směřovala na Organizaci spojených národů, na státy, ze kterých jsem vybrala Kanadu a Českou republiku. Dále jsem uvedla roli Evropské unie, která je rovněž nezastupitelná. Nesmím opomenout ani roli mezinárodních nevládních organizací. Jakým způsobem jednotliví aktéři přistupují k tvorbě a prosazování norem, tak to jsem demonstrovala na dvou kampaních. Uvedla jsem Helsinský summit a kampaň za Mezinárodní trestní soud.

Státy se snaží vystupovat jako vzorní aktéři mezinárodního systému a snaží se svou pozici hrdě hájit a splňovat všechny své závazky vůči mezinárodnímu systému a kladou velký důraz na to, jak vypadají před ostatními. V případě role Kanady je situace o trochu složitější. I když se Kanada prezentuje jako demokratická země, která se snaží jít ostatním příkladem a tlačí na ostatní země, aby ochraňovaly a dodržovaly lidská práva, tak ve skutečnosti i taková země jakou je Kanada, má v této oblasti určité mezery. Po nástupu konzervativce Stephena Harpera na post ministerského předsedy upadá již tradiční zájem o lidskoprávní oblast a ochrana lidských práv je odsouvána do pozadí. S nástupem konzervativců dochází k narušování demokracie a lidských práv. Kanada po roce 2005 přestává aktivně prosazovat lidská práva a dokonce porušuje mezinárodní dokumenty a úmluvy.

Je důležité říci, že mezinárodní normy lidských práv mají vliv na státní aktéry a omezují jejich suverenitu jednání. Omezení státní suverenity se projevuje právě na procesu globální internalizace mezinárodních norem lidských práv. Přesto jsme, ale stále jsme v situaci, ve které státní aktéři hrají tu nejdůležitější roli v mezinárodním systému. Státy ve spolupráci s transnacionálními sítěmi jsou těmi nejdůležitějšími jednotkami, které se snaží ochraňovat a udržovat lidská práva. V případě, že státy nemají dostatečné kapacity ochránit své obyvatelstvo a jejich lidská práva a zajistit jim kvalitní život, tak se tato povinnost přesouvá na mezinárodní společenství. V této práci jsem zmiňovala odpovědnost Mezinárodního trestního soudu. Mezinárodní společenství již dlouho usilovalo o vytvoření stálého mezinárodního soudu. Ve 20. století se konečně shodlo na definici genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů. Římský statut je smlouva, na základě které vzniká Mezinárodní trestní soud, který byl zřízen proto, aby ukončil beztrestnost pachatelů těch nejzávažnějších trestných činů, které znepokojují mezinárodní společenství. Vzhledem k tomu, že je nemožné uplatnit donucení celosvětově, tak i v tomto případě je Mezinárodní trestní soud a všechny jeho postupy závislé na rozhodnutí státních aktérů. Zde je ovšem nutné přihlídnout k faktu, že státní aktéři podporují normy lidských práv především v takových případech, když se ztotožňují s jejich národními zájmy a koncepcemi. V takových případech jsou k prosazení norem lidských práv ochotnější. Státy sahají po

prosazování mezinárodních norem lidských práv proto, že takové jednání pro ně znamená dobré vyhlídky do budoucna spojené s výhodami.

V některých případech ale státní a další aktéři prosazují mezinárodní normy lidských práv z nezištných důvodů. V této práci je uveden příklad Kanady, České republiky a EU. Jak jsem se ale již výše zmiňovala, tak u Kanady, ale i u EU se ne vždy vše daří tak jak má. Není možné tedy Kanadu a EU ve všech obdobích posuzovat jako nezištného šířitele mezinárodních norem lidských práv. V případě Kanady dochází po nástupu konzervativní vlády v čele s premiérem Stephenem Harperem k upozaďování lidských práv a opomíjení jejich prosazování a ochrany. Na základě výše uvedeného i EU můžeme považovat za nestranného aktéra, který se snaží o šíření norem lidských práv. Nicméně ani EU není bezchybný aktér a některé problémy se jí zkrátka řešit nedaří. Narážím na nedodržení lidskoprávních závazků ze strany EU v případě zadržování migrantů a jejich navracení zpět do vlasti. Dále na trestné činy páchané vůči LGBTI komunitě a s tím spojené nedostatečné zákony evropských zemí, ve kterých nejsou zločiny páchané vůči LGBTI komunitě chápány jako zločiny z nenávisti a také, že EU nemá pro řešení těchto zločinů dostatečné standarty. Dalším problémem, který je v souvislosti s EU a ochranou lidských práv zmiňován, je zapojení některých evropských zemí do porušování lidských práv.

Je možné říci, že na základě výše uvedeného v této práci, lze přisuzovat významnou úlohu při prosazování mezinárodních norem lidských práv nevládním organizacím, které se sdružují v sítě, které působí transnacionálně. Rovněž lze za významné aktéry pokládat i tzv. „šířitele norem“ a nadnárodní organizace. K doložení toho, jak je úloha těchto aktérů důležitá, uvádím Helsinský summit a kampaň za Mezinárodní trestní soud. Za pomoci těchto procesů jsem se snažila přijít na roli zmíněných aktérů a transnacionálních sítí v těchto procesech. V tomto případě je možné říci, že v práci došlo k potvrzení konstruktivistické teorie – normy, které jsou utvářeny mezinárodním společenstvím, působí na státní aktéry a při přijímání univerzálních norem lidských práv je možné významnou roli přisuzovat nestátním aktérům, kteří se opírají o Všeobecnou deklaraci lidských práv.

Mezinárodní normy mají vliv na jednotlivé aktéry. Je nutné si ale zmínit, že jednotliví aktéři musí být schopni sami sebe označit za součást daného společenství a dospět k poznání, že chtějí dodržovat jeho normy. Pokud se aktér nebude cítit součástí mezinárodního společenství, tak nebude ani plně respektovat a prosazovat dané normy. Je zřejmé, že se aktérům spíše vyplatí označit se za člena mezinárodního společenství a ztotožnit se s jeho normami – sice je nucen respektovat určitá pravidla, ale také mu to přináší celou řadu benefitů. Je nutné si říci, že mezinárodní normy lidských práv, které jsou založené na jazyku Všeobecné deklarace lidských práv, jsou důležitým prvkem, který dosahuje ustavičně progresu v mezinárodním společenství.

9 RESUME

International Human Rights Norms and Their Impact on International System – Actors and Development of Standarts

10 LITERATURA

10.1 Tištěné zdroje

Aksar, Y. (2004): *Implementing International Humanitarian Law: From the Ad Hoc tribunals to a Permanent International Criminal Court*. London: Routledge: 49-50.

Annan, K. (2000): *The Millenium Report*. New York: UN.

Baehr, P. (2000): *Trials and errors: The Netherlands and human rights*, in Forsythe, D. P. (ed.): *Human Rights and Comparative Foreign Policy: Foundations of Peace*. Tokyo: United Nations University: 49 – 86.

Barša, P. - Císař, O. (2008): *Anarchie a řád ve světové politice*. Praha: Portál.

Benhabib, S. (2008): *The legitimacy of human rights*. *Daedalus*; Summer 2008; 137, 3; *Academic Research Library*: 94-104.

Berger, P. L. – Luckmann, T. (1999): *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: CKD.

Bílková, V. (2002): *Nové konflikty - konflikty po rozpadu bipolárního světa*. *Bezpečnostní témata centra bezpečnostních analýz*, vol. 3, no. 1: 11-12.

Bílková, V. (2004): *Česká republika v mezinárodních organizacích*, in: Pick, O. – Handl, V. (eds.): *Zahraniční politika České republiky 1993–2004. Úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů: 211–226.

Císař, O. (2005): *Evropeizace a obhajoba zájmů: základy analytického rámce*. In Dančák, B. – Fiala, P. – Hloušek, V.: *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Brno: Mezinárodní politologický ústav: 54-71.

Císař, O. - Fiala P. (Eds.) (2004): *Obhajoba zájmů a transnacionální vztahy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně.

Filip, J. - Svatoň, J. - Zimek, J. (2006): *Základy státovědy*. 3. opravené a pozměněné vydání. Brno: Masarykova Univerzita.

Finnemore, M., Sikkink, K. (1998): International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization*, vol. 52, no. 4, *International Organization at Fifty: Exploration and Contestation in the Study of World Politics*: 887-917.

Freedom from fear (S. 1.). Canada's foreign policy for human security. Department of Foreign Affairs and International Trade, dostupné na: www.humansecurity.gc.ca.

Goertz, G., Diehl, P. F. (1992): Toward a Theory of International Norms: Some Conceptual and Measurement Issues. *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 36, no. 4: 634-664.

Habermas, J. (2008): K legitimaci lidských práv. In Hrubec, M. ed.: *Interkulturní dialog o lidských právech. Západní islámské a konfuciánské perspektivy*. Praha: Filosofie: 113-134.

Hall, R. T. (1971): Legal Toleration of Civil Disobedience. *Ethics*, vol. 81, no. 2: 128-142.

Hasenclever, A. – Mayer, P. – Rittberger, V. (2005): *Teorie mezinárodních režimů*. Brno: Centrum strategických studií.

Chocholáčová, J. (2004): Amnesty International. In Císař, O. - Fiala, P. (2004): *Obhajoba zájmů a transnacionální vztahy*. Brno: Masarykova univerzita v Brně: 51-74.

International Commission on Intervention and State Sovereignty (2001): *The Responsibility to Protect*. Ottawa: International Development Research Centre.

Kavěna, M. (2007): Mezinárodní trestní soud, právní základ, činnost a varianty ratifikace v ČR. Studie No. 5. Praha: Parlamentní institut.

Keck, E. M. - Sikkink, K. (1998): *Activists Beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*. London: Cornell University Press.

Keohane, R. O. – Nye, J. S. (2001): *Power and Interdependence* (3rd ed.). New York: Longman.

Klíma, K. a kol. (2005): *Komentář k Ústavě a k Listině*. Plzeň: Aleš Čeněk.

Komárková, B. (1990): *Původ a význam lidských práv*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Komise pro globální řízení (1995): *Naše globální sousedství. Zpráva komise pro globální řízení*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy.

Krasner, S. D. (1982a): *Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables*. *International Organization*, vol. 36, no. 2, International Regimes: 185-205.

Kratochwil, F. V. (1989): *Rules, Norms, and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs*. Cambridge: Cambridge University Press.

Little, R. (2001): *International Regimes*, in: Baylis, J. – Smith, S.: *Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Martin, L. L. – Simmons, B. A. (2003): *International Organizations and Institutions*, in: Carlsnaes, W. – Risse, T, - Simmons, B. A.: *Handbook of International Relations*. London: SAGE: 192-211.

Mearsheimer, J. J. (1994): *The False of International Institutions*. *International Security*, vol. 13, no. 3: 5-49.

Messer, E. (1993): *Anthropology and Human Rights*. *Annual Review of Anthropology*, vol. 22: 221-249.

Montesquieu, Ch. (2003): *O duchu zákonů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Moravcsik, A. (2000): The Origins of Human Rights Regimes: Democratic Delegation in Postwar Europe. *International Organization*, vol. 54, no. 2: 217-252.

Muchinski, T., P. (2001): Human Rights and Multinationals: Is There a Problem? *International Affairs*, vol. 77, no. 1: 31-47.

Ondřej, J. (2005): Odzbrojení, prostředek zajištění mezinárodní bezpečnosti. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk.

Pace, W. – Thieroff, M. (1999): Participation of Non-Governmental Organisations. In Lee, R. S. (ed.): *The International Criminal Court: The Making of the Rome Statute*. Hague: Kluwer Law International: 393-394.

Pagden, A. (2003): Human Rights, Natural Rights, and Europe's Imperial Legacy. *Political Theory*, vol. 31, no. 2: 171-199.

Potočný, M. - Ondřej, J. (2006): Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část. 5., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck.

Přibáň, J. (2001): Právo a politika konverzace. Praha: G plus G.

Přstross, T. (2004): Lidská práva v české zahraniční politice. In Pick, O. - Handl, V. a kol. (2004): *Zahraniční politika České republiky 1993-2004. Úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů: 211-226.

Risse, R. et al. (1999): The Power Of Human Rights. International Norms And Domestic Change. Cambridge University Press.

Rubin, E. (2002): The Conceptual Role of Social Movements. In Mertus, J. - Rubin, E. - Stammers, N. - Sikkink, K. - Wapner P. (2003): *International Law and Social Movements: Towards Transformation*. American Society of International Law. Proceedings of the Annual Meeting: 296 – 299.

Shor, E. (2008): Conflict, Terrorism, and the Socialization of Human Rights Norms: The Spiral Model Revisited. *Social Problems*, vol. 55: 117-138.

Sikkink, K. (1998): Transnational Politics, International Relations Theory, and Human Rights. *PS: Political Science and Politics*, vol. 31, no. 3: 516-523,

Sklair, L. (2008): Globalizace lidských práv. In Hrubec, M. ed.: *Interkulturní dialog o lidských právech. Západní islámské a konfuciánské perspektivy*. Praha: Filosofia: 49-82.

Stein, A. A. (1990): Why Nations Cooperate: Circumstance and Choice in International Relations. Ithaca: Cornell University Press.

Strange, S. (1989): Cave! Hic Dragones: A Critique of Regime Analysis. In: Diehl, P.F. *The Politics of International Organizations: Patterns and Insights*. Chicago: Dorsey Press: 51-65.

Šturma, P. (1995): K aktuálním problémům kodifikace zločinů podle mezinárodního práva a návrhu statutu mezinárodního trestního soudu. *Časopis pro právní vědu a praxi 4/1995*: 183.

Thomas, D. C. (2007): Helsinský efekt. Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu. Praha: Academia.

Tošner, P. (2005): Sociální vědec je součástí zkoumané reality (Pavel Barša). O postrevoluční emancipaci, vztahu teorie a praxe a dvojitým pojetím kultury. Interview s Pavlem Baršou (Praha 31. 3. 2005), dostupné na: http://antropologie.zcu.cz/media//webzin/webzin_02_2005/13_tosner.pdf.

United Nations Development Report (UNDP), Human Development Report 1994. New York: Oxford University Press.

Waisová, Š. (2003): Mezinárodní organizace a režimy ve středovýchodní Evropě. Praha: Eurolex Bohemia.

Waisová, Š. (2005): Bezpečnost. Vývoj a proměny konceptu. Plzeň: Aleš Čeněk.

Waisová, Š. (2006): Lidská bezpečnost – pojetí a strategie: komparace přístupů členských států Evropské unie angažujících se v Human Security Network. *Mezinárodní vztahy*, vol. 41, no. 1: 58-73.

Wakefield, J. C. (1993): Is altruism part of human Nature? Toward a teoretical foundation for the helping proffesions. *Social Service Review*. no. 67: 406 – 458.

Zoubek, V. (2008): Lidská práva. Globalizace - Bezpečnost. Plzeň: Aleš Čeněk.

Zpráva generálního tajemníka OSN (2005): Ve větší svobodě - rozvoj, bezpečnost a lidská práva pro všechny. Praha: Informační centrum OSN v Praze, dostupné na: <http://www.osn.cz/publikace/ve-vetsi-svobode/soubory/ve-vetsi-svobode.pdf>.

10.2 Normy

Enhancing efficiency and effectiveness of ICC proceedings: a work in progress. IBA Human Right Institute Report.

Římský statut Mezinárodního trestního soudu, Sbírka mezinárodních smluv č. 84/2009.

10.3 Internetové zdroje

Arbour, L. Násilí na dětech: realita, kterou nesmíme akceptovat. In OSN.cz, dostupné na: www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1189.

Freedom from fear (S. 1). Canada's foreign policy for human security. Department of Foreign Affairs and International Trade, dostupné na: www.humansecurity.gc.ca.

Centrum pro zdravotně postižené, dostupné na: www.czp.cz

Český helsinský výbor, dostupné na: www.helcom.cz.

Europa. Portál EU – Oficiální internetové stránky Evropské unie, dostupné na: <http://europa.eu>.

European Council (1993): Conclusions of the Presidency, 21-22 June 1993, Copenhagen, dostupné na: www.ec.europa.eu/bulgaria/documents/abc/72921_en.pdf.

Freedom from fear (S. 1.). Canada's foreign policy for human security. Department of Foreign Affairs and International Trade, dostupné na: www.humansecurity.gc.ca.

Charta 77, historie, fakta, informace, dostupné na: www.charta77.wordpress.com.

Informace o Mary Robinson, dostupné na: [www:biography:com/people/mary-robinson-9460920](http://www.biography.com/people/mary-robinson-9460920).

Informační centrum OSN v Praze, dostupné na: www.osn.cz.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (1999): Koncepce zahraniční politiky České republiky, dostupné na: www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_1999_cz.pdf.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (2000): Koncepce české zahraniční politiky v oblasti lidských práv na období let 2000 – 2002, dostupné na: www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2000-2002_cz.pdf.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (2011): Koncepce zahraniční politiky České republiky. Schváleno vládou 20. července 2011, dostupné na: www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, dostupné na: www.mzv.cz

Oficiální internetová stránka Evropské komise pro demokracii a lidská práva, dostupné na: www.eidhr.eu.

Oficiální internetová stránka kanadské vlády, dostupné na: www.pch.gc.ca.

Oficiální internetová stránka Koalice pro mezinárodní trestní soud, dostupné na: www.iccnw.org.

Oficiální internetová stránka organizace Amnesty International, dostupné na: www.amnestyinternational.org.

Oficiální internetová stránka organizace Člověk v tísni, dostupné na: www.clovekvtsni.cz.

Oficiální internetová stránka organizace Human Rights Watch, dostupné na: www.hrw.org.

Oficiální internetová stránka organizace Liga lidských práv, dostupné na: www.llp.cz.

Oficiální internetová stránka parlamentního shromáždění, dostupné na: www.assembly.coe.int.

Oficiální internetová stránka pražského hradu, dostupné na: www.hrad.cz.

Oficiální internetová stránka Václava Havla, dostupné na: www.haclavhavel.cz.

Oficiální internetová stránka veřejného ochránce práv (ombudsmana), dostupné na: www.ochrance.cz.

Oficiální internetová stránka vlády České republiky, dostupné na: www.vlada.cz.

Oficiální internetová stránka zahraničních věcí, obchodu a rozvoje Kanady, dostupné na: www.international.gc.ca.

Oficiální internetové stránky Vysokého komisaře pro lidská práva, dostupné na: www.ohchr.org.

Oficiální stránky ICC, dostupné na: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/about%20the%20court/Pages/about%20the%20court.aspx.

Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, dostupné na: www.lidskaprava.poradna-prava.cz.

Pražský studentský summit, dostupné na: www.studentsummit.cz.

Rada Evropy (2011): Simplified Chart of signatures and ratifications. Rada Evropy,
Treaty Office, dostupné na:
www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTableauCourt.asp?MA=44&CM=16&CL=ENG.

The Hague Justice Portal, dostupné na: <http://www.haguejusticeportal.net/?id=2>.

